

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**KYBERŠIKANNA SE ZAMĚŘENÍM NA POLICEJNÍ
PREVENCI**

Autor práce: Lucie Plamínková

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Kombinované studium

Vedoucí práce: Mgr. Vladimír Čížek, DiS.

Katedra: Katedra právních a bezpečnostních studií

2012

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Vladimíru Čížkovi, DiS. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

PLAMÍNKOVÁ, L. *Kyberšikana se zaměřením na policejní prevenci: bakalářská práce*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2012. 59 s. Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Vladimír Čížek, DiS.

Klíčová slova: agrese, cyberstalking, internet, IT technologie, komunikace, kriminalita, kyberšikana, počítač, prevence, projekt, šikana.

Cílem bakalářské práce je přispět k rozšíření informací týkajících se kyberšikany a analyzovat kriminalitu v této oblasti a její možné ovlivnění či snížení, aplikováním existujících preventivních aktivit Policie České republiky a také obecní policie.

Teoretická část bakalářské práce vymezuje základní pojmy počítačové kriminality jako fenoménu dnešní pokrokové doby a zevrubně vysvětluje pojem šikany a kyberšikany včetně jejich nejčastějších podob.

Úvod praktické části monitoruje východiska současné situace ve vztahu k prevenci, kterou poskytují policejní složky. Dále praktická část poukazuje na projekty a programy zaměřené především na prevenci mládeže. V závěru práce je podle výsledků zjištěných vyhodnocením dotazníků od respondentů průzkumu k problematice šikany a kyberšikany zjištěna povědomost o dané problematice.

ABSTRACT

PLAMÍNKOVÁ, L. *Cyberbullying In The Context Of Police Prevention: Bachelor thesis*. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, o. p. s., 2012. 59 s. Supervisor: Mgr. Vladimír Čížek, DiS.

Key words: aggression, cyberstalking, Internet, IT technology, communications, crime, cyberbullying, computer, preventive, project, bullying.

The goal of this bachelor thesis is to contribute to the dissemination of information relative to cyberbullying and to analyse criminality in this area and its possible reduction by applying existing prevention activities done by Police of Czech republic and local police.

Theoretical part of this bachelor thesis delimits basic concepts of the computer criminality as phenomenom of today's modern time and thoroughly describe the term bully and cyberbully including their most frequent forms.

The beginning of the practical part monitors the present situation in relation to prevention, which is provided by the police service. Then the practical part refers to projects and programs focusing primarily on youth prevention. At the end there is the result of questionnaire which was seeking the a warness of bully and cyberbully by local citizens.

OBSAH

ÚVOD	8
1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	10
2 POČÍTAČOVÁ KRIMINALITA JAKO FENOMÉN DNEŠNÍ POKROKOVÉ DOBY	11
2.1 Faktory vzniku	11
2.2 Charakteristika počítačové kriminality a souvisejících pojmů	12
2.3 Klasifikace počítačové kriminality	13
2.4 Rozmach počítačové kriminality	14
3 ŠIKANA A KYBERŠIKANA.....	17
3.1 Šikana a její projevy	17
3.2 Agrese	19
3.3 Kyberšikana	20
4 POČÍTAČOVÁ KRIMINALITA A JEJÍ PROJEVY	25
4.1 Cyberstalking (počítačové pronásledování)	25
4.2 Kontakt prostřednictvím komunikačních prostředků	27
4.3 Cybergrooming (zneužívání dětí prostřednictvím počítače)	27
5 PREVENCE A ŘEŠENÍ KYBERŠIKANY Z POHLEDU POLICEJNÍCH SBORŮ (POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY A OBECNÍ POLICIE)	30
5.1 Obecná charakteristika.....	30
5.2 Institucionální rámec Policie České republiky	31
5.3 Institucionální rámec obecní policie	34
5.4 Vybrané preventivní programy ve spolupráci s Policií České republiky a obecní policí	34
5.4.1 E-Bezpečí.....	34
5.4.2 Projekt Minimalizace šikany	36
5.4.3 Internet Helpline	36
5.4.4 Projekt Safer Internet.....	37
5.4.5 Projekt Červené tlačítko.....	37
5.5 Evropská unie a program E-Europe 2002.....	38
6 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ A JEHO VYHODNOCENÍ.....	40
6.1 Cíl průzkumu	40

6.2 Použitá metoda při průzkumu	40
6.3 Popis výzkumného souboru	41
6.4 Výsledky dotazníkového šetření a analýza dat	41
6.5 Shrnutí dotazníkového šetření	51
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	55
SEZNAM GRAFŮ	58
PŘÍLOHY	59

ÚVOD

Lidská civilizace žije na počátku, z vědního hlediska, moderního 21. století, v době moderních komunikačních technologií. Dovolím si konstatovat, že doba je natolik vyspělá, že v každé domácnosti se najde počítač či jiné mobilní zařízení připojené ke komunikační síti (internetu), a pokud ne, jsou tu přeci mobilní telefony jako zdroje informací a komunikace.

Fenomén mobility a moderny u nových komunikačních a informačních prostředků s sebou nese rozvoj a přináší věci nové. Nové formy komunikace, práce, umění atd. vzhledem k rychlosti jejich vývoje prohlubují pomyslné mezigenerační propasti, kdy děti vyrůstají už v prostředí vyvinuté mediální krajiny a jako nové vnímají ve svém světě naprosto odlišné věci. Naproti tomu dospělí tuto krajinu stále chápou jako novinku a ač třeba plně spolupracují, jsou stále v určitém odstupu, v tomto prostředí nevyrostali a přístup k němu se většinou učili později.

Je třeba dodat, že v současné lidské existenci dítěte hrají ony mediální prostředky mnohem zásadovou roli, než tomu bylo kdykoli předtím – o této skutečnosti nemůže být sporu. Jakmile se naučí dítě číst a psát, stává se obyvatelem kyberprostoru. Potřeby a možnosti se vyvíjejí s věkem. V dnešní době žijeme nejen skutečné, opravdové životy, ale i ty virtuální, skryté za přezdívkami a příběhy. Právě s virtuálními životy je spojen fenomén tzv. kyberšikany.

Kyberšikana je poměrně mladý pojem. Může se zdát, že jde o něco zcela nového. Není tomu tak. Kyberšikana je z velké části klasickou šikanou, která ke svým nekalým účelům používá internet a mobilní telefon. Obětí i průvodcem kyberšikany může být kdokoliv z nás. V současné době již žáci na základních školách a potažmo studenti na středních a vysokých školách vlastní mobilní komunikační zařízení a mají doma i ve škole volný přístup na veřejnou komunikační a informační síť. Internet i mobilní telefon je běžnou součástí života a žáci často netuší, jaké nebezpečí jim hrozí. Šikana a zejména kyberšikana je ve školách stále závažným společenským problémem, který nelze přehlížet. O toto téma by se měli hlavně zajímat rodiče, ale i učitelé na školách.

Kyberšikana je problém, který se vztahuje jak na děti, tak i dospělé. Byť je to poměrně nový fenomén, do publikací a odborných literatur se začíná pomalu ale jistě rozšiřovat, respektive pronikat.

Bakalářská práce, která o fenoménu kyberšikany pojednává je členěna do šesti kapitol. Druhá z nich charakterizuje pojem počítačové kriminality, který má různých podob, lze ho kupříkladu chápat i jako IT kriminalitu nebo kybernetickou kriminalitu. Je rovněž žádoucí poukázat na faktory, které měly za následek vzniku tohoto fenoménu. Dále je třeba zmínit několik poznámek k tomu, jaký postup s bojem proti tomuto protiprávnímu jednání lze očekávat v následujících letech.

Třetí kapitola charakterizuje klíčové pojmy, které jsou prezentovány v dalších částech práce, jedná se o šikanu v obecném slova smyslu a jejích projevech, zejména ve škole nebo doma, dále charakterizují pojem agrese samotné kyberšikany. Následující kapitola rozebírá jednotlivé typy deliktů ze sféry kyberšikany. U některých deliktů lze hovořit i o tzv. projevech, tj. jevech, které jsou stěží sankciovány nebo nejsou sankciovány vůbec. V kapitole pojednávám konkrétně o cyberstalkingu (počítačovém pronásledování) a cybergroomingu (zneužívání dětí prostřednictvím počítače).

Otázky prevenčního a programového řešení kyberšikany a počítačové kriminality jsou náplní další kapitoly. V úvodu celkově monitoruji východiska současné situace ve vztahu k prevenci, kterou poskytují policejní složky (Policie České republiky, obecní policie). Dále se zabývám institucionálním rámcem obou ozbrojených bezpečnostních sborů, kde to jsou zejména sami policisté a strážníci, kteří po školách s dětmi konají různé besedy. Kapitulu uzavírají nejznámější projekty, které poukazují na kyberšikanu a počítačovou kriminalitu (E-Bezpečí, Internet Helpline, Červené tlačítko aj.). Celou práci uzavírá šestá kapitola, kde vyhodnocuji výzkumnou činnost, kterou jsem provedla mezi žáky na základních školách.

1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Cíl bakalářské práce

Kyberprostor v dnešní pokrokové době nezná hranic. Počítačová kriminalita ovlivňuje všechny stránky lidského života a je jedním z problémů dnešní společnosti. Kyberšikana se pak stává novým fenoménem tohoto druhu kriminality. Dá se předpokládat, že kyberšikana v budoucnosti dál poroste. Do rukou dětí se tak totiž dostávají prostředky, kterými mohou rafinovaně uplatňovat svojí touhu po moci. Znalosti pedagogů a rodičů, jejich informovanost i přístup budou při eliminaci tohoto jevu klíčové. Hlavním cílem bakalářské práce je analýza kriminality v této oblasti a její možné ovlivnění či snížení, aplikováním existujících preventivních aktivit Policie České republiky a také obecní policie, která je organizační složkou obce respektive města.

Teoreticko-metodická analýza základního problému

V posledních desetiletí nastal opravdu převratný vývoj v oblasti informačních i komunikačních technologií. Na jednu stranu informační a komunikační technologie usnadňují společnosti nesčetnou řadu činností, tím pádem ulehčují jak osobní tak pracovní život, ale na druhou stranu jej také velice komplikují. Do popředí stále více vstupuje zneužívání těchto technologií, které vedou k páčání trestné činnosti. Informační technologie tak v mnoha případech stojí proti společnosti i jednotlivcům. Prostor, kde jsou uživatelé připojeni na tyto informační a komunikační sítě, můžeme nazvat tzv. kyberprostor. Kriminalita páchaná v tomto kyberprostoru je jedním rychle se množícím protispolečenským jevem tzv. kyberšikanou, která nás potkává v mnoha podobách a formách. Jedním z možných nástrojů, jak tento jev eliminovat a potlačit alespoň ve školních kolektivech, je policejní prevence.

V bakalářské práci je použita volně popisná metoda podložená o odborné argumentace literatury nejvýznamnějších autorů, kteří se (kyber)šikanou zabývají dlouhodobě, dále o vlastní názory a úsudky. Poslední kapitola bakalářské práce využívá dotazníkového šetření k průzkumu projevů kyberšikany a informací o ní, a to mezi žáky základních škol.

2 POČÍTAČOVÁ KRIMINALITA JAKO FENOMÉN DNEŠNÍ POKROKOVÉ DOBY

2.1 Faktory vzniku

Historie vzniku počítačové kriminality nesahá do starověkých kořenů, nýbrž je poměrně novým fenoménem v širokém spektru deliktní činnosti. Hned na úvod je třeba podotknout, že počítačová kriminalita jako nový obor páchání trestné činnosti by nevznikla bez jednoho z vynálezů poslední doby. Sestrojení počítačového stroje (počítače) znamenal pro společnost ve vědecké a později v civilizované společnosti technický pokrok. Právě onen vědecký a technický pokrok měl za následek to, že se z počítače stalo mnohoúčelové zařízení schopno provádět a analyzovat různorodé operace. V lidské společnosti ale platí jedna zásada, která je již starší než počítač sám. Většina vynálezů, které byly člověkem stvořeny k dobrým úmyslům, mohou být zneužity k různým formám deliktního (protiprávního) jednání.

Postupné modernizace a objevování nových IT technologií s sebou přinášelo nepředstavitelné možnosti a bylo jen otázkou času, kdy se najdou jedinci či kolektiv, který toho využije ve svůj (majetkový) prospěch. „Svoji roli sehrálo mnoho kriminogenních faktorů, mezi které řadíme mj. složitost technologií, což může v oboru znalém pachateli vyvolat myšlenku, že nemůže být odhalen. Mezi další okolnosti, které nahrávají páchání této formy trestné činnosti, je velká důvěra samotných uživatelů ve zpracované výstupy z informačních technologií.“¹ K páchání zločinnosti napomáhají i sami uživatelé. Velká část nás věří v to, že počítač je chráněná existence a informace zpracovává podle svého nejlepšího vědomí a pokud již dojde na kontrolu, tak je pozdě. „V neposlední řadě je to lidská zvědavost a touha po uznání, která především v počátcích stála u zrodu počítačové kriminality.“² Jsem ovšem přesvědčena, že i v dnešní době nastupujícím moderním technologiím rozumí malá skupinka lidí a tato proniká do civilizace tzv. undergroundovstvím, čili jistou formou kultury, která má za cíl bojovat s vládoucí vrstvou (v našem případě demokratickým zřízením) a jí nastoleným společenským (právním) řádem.

¹MATĚJKA, M. *Počítačová kriminalita*. 1. vyd. Praha : Computer Press, 2002., s. 8.

²MATĚJKA, M. *Počítačová kriminalita*. 1. vyd. Praha : Computer Press, 2002., s. 9.

2.2 Charakteristika počítačové kriminality a souvisejících pojmů

Pojem počítačové kriminality není v českých podmínkách zcela jednoznačný. Ze samotného pojmu se dá dovodit, že by mělo jít o trestnou činnost, která souvisí s počítači, respektive protiprávní činnost, kterou delikvent páchá proti počítači a jemu podobným prostředkům a technologiím.

Počítačová kriminalita není v žádném právním předpise (legálně) vymezena. Je charakterizována v metodickém dokumentu Ministerstva vnitra s názvem *Analýza současného stavu a trendů vývoje trestné činnosti na úseku informačních technologií a internetu včetně návrhu řešení*. V dokumentu³ se uvádí, že pod pojmem počítačová kriminalita je třeba chápat „páchání trestné činnosti, v níž figuruje určitým způsobem počítač jako souhrn technického a programového vybavení včetně dat nebo pouze některá z jeho komponent, případně větší množství počítačů samostatných nebo propojených do počítačové sítě, a to buď jako předmět této trestné činnosti, ovšem s výjimkou majetkové trestné činnosti, nebo jako nástroj trestné činnosti.“ Z této definice vyplývá tzv. negativní účinek majetkové trestné činnosti, kde objektem je samo technologické zařízení (v našem případě počítač). V praxi tedy pachatel, který počítač odcizí za účelem jeho prodeje, není považován za subjekt v této skutkové věci, jelikož jeho předmětem zájmu je počítač, nikoliv jeho vnitřní (výstupní) data.

Dále je třeba upozornit na obsah pojmu „počítačová.“ Je otázkou, zdali pojmosloví je omezeno pouze na počítač nebo na další informační prostředky komunikace (IT). Jsem přesvědčena, že v souvislosti s technologickým rozvojem v této oblasti by se za počítače jistě daly označit i moderní mobilní telefony a podobná mobilní zařízení. V této souvislosti bych spíše poukázala na širší pojem, a to tzv. kyberkriminalita nebo IT kriminalita. „Kybernetickou kriminalitu lze chápat jako kriminalitu páchanou v kyberprostoru, tedy kriminalitu páchanou v jakémsi elektronickém (virtuálním) světě, která má ovšem evidentní dopady ve světě reálném.“⁴ IT kriminalita má také širší pojetí než počítačová kriminalita. Informační technologií je dnes každý elektronický přístroj, který je schopen zpracovat informace a realizovat výstupy z těchto informací.

³*Analýza současného stavu a trendů vývoje trestné činnosti na úseku informačních technologií a internetu včetně návrhu řešení* [online].[cit. 2011-11-25]. Praha : Ministerstvo vnitra. s. 1. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2006/informacni.pdf>>.

⁴WIENER, N. *Kybernetika a společnost*. Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1963., s. 18.

2.3 Klasifikace počítačové kriminality

Počítačovou kriminalitu lze klasifikovat z mnoha hledisek. Například, zdali tato protiprávní činnost je realizována přímo nebo nepřímo, jednotlivě či kolektivně, v internetovém prostředí nebo bez něj, podle objektu útoku, podle motivu pachatele, s využitím počítače nebo bez využití apod. Zajímavou klasifikaci přináší Úmluva Rady Evropy o počítačové kriminalitě. „Objektem činů definovaných v Úmluvě je ochrana důvěrnosti, neporušenosti a použitelnosti počítačových systémů nebo dat (čl. 2 až 6), ochrana před sexuálním zneužíváním dětí (čl. 9), ochrana literární, umělecké a vědecké tvůrčí činnosti a jejich výsledků (čl. 10). Pokud jde o trestné činy související s počítači (čl. 7 a 8), individuálním objektem je ochrana počítačových dat, údajů a systémů, pokud jde o jejich důvěrnost. Na rozdíl od čl. 2 až 6 je změna dat, údajů a systémů prostředkem ke spáchání jiných trestných činů. Vždy zde tedy bude přítomen zároveň další chráněný zájem (např. ochrana majetku podle – čl. 8).“⁵ Úmluva předkládá následující systematiku:

- 1) **Zločiny proti důvěrnosti, integritě a dosažitelnosti počítačových dat a systémů** – nezákonný přístup, nezákonné odposlouchávání, narušování dat, narušování systémů, zneužití prostředků,
- 2) **Zločiny se vztahem k počítači** – počítačové padělání, počítačový podvod,
- 3) **Zločiny se vztahem k obsahu počítače** – dětská pornografie,
- 4) **Zločiny se vztahem k autorským nebo obdobným právům.**

K výše uvedenému výčtu ještě patří xenofobní a rasově motivované delikty, které jsou zaneseny do Štrasburského dodatkového protokolu k Úmluvě. Ty lze zcela jednoznačně podřadit pod třetí kategorii.

⁵GŘIVNA, T., POLČÁK, R. *Kyberkriminalita a právo*. 1. vyd. Praha : Auditorium, 2008., s. 111.

2.4 Rozmach počítačové kriminality

Určitě si klademe otázku, jaké že faktory vedou tak k razantnímu nárůstu počítačové kriminality. V následujícím pojednání se pokusím s následnou argumentací vyjmenovat klíčové vlivy:

- 1) **Globalizace** – pomocí internetového prostředí došlo de facto k propojení celé světové civilizace a je tedy možné pomocí počítače a jemu příbuzných technologií a internetu páchat trestnou činnost v různých státech světa, aniž by pachatel opustil svoje bydliště (virtuální dílnu),
- 2) **Technologický pokrok** – obrovský nárůst výkonu počítačových systémů (a to i těch s domácím použitím) a objevování nových technologií umožňuje využít relativně levnou techniku k obrovsky náročným výpočetním operacím jako je například lámání hesel a kódů, vytváření propracovaných hackerských programů a škodlivých softwarů, které případné nabourávání do systémů do značné míry usnadňují,
- 3) **Nízké náklady** – kromě zlevnění a tedy zpřístupnění výkonných počítačů došlo k obrovskému zlevnění a zpřístupnění internetového připojení, potřebné zázemí si tedy je schopen (alespoň finančně) opatřit téměř kdokoli a tím se tedy základna, ze které mohou vznikat pachatelé počítačové kriminality, výrazně rozšiřuje,
- 4) **Závislost dnešní společnosti na internetu/počítačích** – velká část populace a část společenského života se z reálného světa (osobní, pracovní, studijní prostředí) přesouvá do virtuálního prostředí, internet tak není jen zdrojem obecných informací, nýbrž i prostorem pro komunikaci (emaily, chatování, diskuze na sociálních sítích), je místem kde například vysokoškolská pracoviště vykonávají naprostou většinu své administrativní agendy, existují zde informační systémy státní správy a samosprávy, internet tak obsahuje obrovské množství důležitých a tím pádem zneužitelných informací, z čehož může pramenit rozsáhlá trestná činnost,
- 5) **Absence dohledu** – internet je ze své podstaty decentralizovaná síť a neexistuje tedy něco jako právoplatný vlastník internetu nebo jeho správce (administrátor), je pravdou že internet patří všem, policejní orgány a další orgány činné v trestním řízení často narážejí na omezenou teritoriální působnost a díly složitosti fungování internetu i na nedostatek vysoce kvalifikovaného personálu, další ztěžující faktor spočívá v tom, že

skutečnost, že v internetovém prostředí stopy po páčání trestné činnosti rychle mizí a jsou těžko identifikovatelné, nahrává pachateli i v tom smyslu, že do budoucna zkušených odborníků, kteří budou bojovat a dozírat nad touto nezákonnou činností, značně ubude,

- 6) **Anonymita** – ačkoliv je tento faktor do jistého měřítka relativní, hraje velice podstatnou roli, běžný uživatel se v internetovém prostředí cítí maskován a dopouští se činností, které by v reálném světě z obavy nečinil, sice existují různé prostředky, jak uživatele internetu spolehlivě identifikovat, ale to si většinou běžný uživatel neuvědomuje, zároveň pak prostředí moderního internetu zkušeným profesionálům opravdu nabízí téměř dokonale zakrytí svoji pravou identitu a jejich odhalování je pak extrémně složité, a nejde jen o samotnou anonymitu, pachatel si může jednoduše vytvořit profil cizí osoby a vydávat se za ni, což si myslím, že je i praktičtější například při nebezpečném sledování (cyberstalkingu),
- 7) **Podcenění bezpečnostních opatření** (tj. podcenění prevence) – je třeba dodat, že důkladné zabezpečení osobních a zejména i pracovních počítačů a systémů je zásadní pro prevenci počítačové kriminality, nedostatečná nebo zastaralá míra zabezpečení (aktualizací) vede k tomu, že počítačová kriminalita v době páčání nemusí být vůbec uživatelem zaznamenána,
- 8) **Nízká odborná vzdělanost běžných uživatelů** – chabé vzdělání se týká jak počítače a jeho příslušenství, tak internetového rozhraní a jeho zabezpečení, velké množství uživatelů není schopno vůbec rozpoznat, že se stali obětí počítačové kriminality, tato nízká vzdělanost běžných uživatelů pak pachatelům počítačové kriminality i výrazně ulehčuje práci tím, že v jejím důsledku běžný uživatel nedbá o bezpečnost svého počítače (například správným nastavením zabezpečení svého software, instalováním aktualizací operačního systému, používáním kvalitního antivirového programu apod.),
- 9) **Neochota obětí oznamovat spáčání deliktu** – tkví v celé řadě faktorů, v první řadě zde jde o obavu oběti ze ztráty důvěry ze strany jejích klientů a partnerů, kteří by se o takovém útoku dozvěděli, ztráta této důvěry by mohla oběti přinést větší škodu než-li útok samotný, existuje zde i jisté riziko, že v rámci policejního vyšetřování útoku vyjde najevo, že sama oběť páčá deliktní činnost a přispívá tak k počítačové kriminalitě, například používá nelegální software, pochopitelně zde může hrát roli i samotná neochota účastnit se vyšetřování (ztráta času, negativní psychika,

prozkoumání počítače a tím jeho zabavení a nemožnost další práce na něm), v neposlední řadě to může být obava, že ohlášením útoku na sebe oběť přivolá další, větší útoky, které již nemusí mít podobu útoku počítačového ale násilného charakteru.

3 ŠIKANANA A KYBERŠIKANANA

3.1 Šikana a její projevy

Šikanu lze obecně vnímat jako určitý druh agresivního chování a jednání (tzv. agrese), která směřuje k jiné osobě. Slovo šikana je derivativně odvozeno od francouzského „chicane“ a znamená „zlomyslné obtěžování, týrání, sužování, pronásledování, byrokratické lpění na liteře předpisů, například vůči podřízeným nebo vůči občanům, od nichž šikanující úředníci zbytečně vyžadují nová a nová potvrzení a razítka, nechávají je pro nic a za nic čekat atd.“⁶ S těmito sociálně negativními jevy se lze setkat prakticky kdekoliv, nejčastěji se tak děje „v jakémkoliv typu škol a školských zařízeních, v armádě, sportovním klubu, ve vězení, ale i rodině či v zaměstnání. Dochází k ní ve všech skupinách věkových i sociálních.“⁷

„Šikanování je také počínání agresora, které je zaměřeno na to, aby oběti ublížil, ponižil jí, zesměšnil jí atd.“⁸ Jinými slovy můžeme za šikanování označit takové skutky agresora, kterými se snaží na jedné straně získat nejrůznější výhody, nadřazenost nad ostatními, pocit uspokojení atd. Na straně druhé motivem šikanování může být odplata za domnělou či skutečnou křivdu.“⁹ „Jde o jednání agresivní, nezákonné a obět' ponižující. Bývá buď podporováno, nebo alespoň mlčky trpěno skupinou, ve které se odehrává.“¹⁰

S šikanou je nejčastěji skloňována školní instituce. „Mnohdy je těžké určit hranici mezi nevinným škádlením a šikanou. K typické situaci, ve které je pedagog prakticky bezmocný, dochází, když učitel přistihne peroucí se žáky, respektive je svědkem, kdy jeden žák ubližuje druhému, přičemž agresor, který spatří dospělého s klidným výrazem a úsměvem na rtech pronese něco v tom smyslu, že jen blbnou a je to legrace. Oběť a vděčné žakovské publikum poslušně přitakají.“¹¹ Z uvedeného vyplývá, že je někdy velmi těžké určit onu hranici, kdy o šikanu ještě nejde a kdy již

⁶ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. 1. vyd. Praha : Portál, 1995., s. 25.

⁷KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. 1. vyd. Praha : Portál, 2001., s. 1.

⁸HAŠKOVCOVÁ, H. *Manuál o násilí*. Brno : Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, 2004., s. 33.

⁹CAPPONI, V., NOVÁK, T. *Sám proti agresí*. 1. vyd. Praha : Grada, 1996., s. 45.

¹⁰CAPPONI, V., NOVÁK, T. *Sám proti agresí*. 1. vyd. Praha : Grada, 1996., s. 45.

¹¹BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. 1. vyd. Praha : ISV Nakladatelství, 2003., s. 24.

ano. „Pokud se dítě stalo obětí agrese, má se rodič snažit o to, aby se z jejich následků vzpamatovalo a aby se už agrese nemohla opakovat.“¹²

Musím bohužel konstatovat, že byť bylo o školní šikaně napsáno již hodně knih a v dnešní době se primárně hledí na prevenci, je tato forma trýznění stále velmi rozšířena. „Onemocnění skupiny virem šikanování je na našich školách velmi rozšířené. Vše nasvědčuje tomu, že se jedná o epidemii. Zatím je situace taková, že většina dosavadně míněných pokusů pomoci ztroskotává.“¹³ Tak nebo onak by „učitel měl být všímavý, sledovat dění ve třídě, vztahy mezi dětmi, způsob spolupráce mezi nimi, ale i případnou rivalitu. Jestliže odhalí náznaky šikanujícího chování, musí zaujmout jasné negativní stanovisko a projevit nesouhlas s takovým jednáním před celou třídou.“¹⁴

S šikanou je úzce spjat i pojem domácího násilí. Institut domácího násilí není českým právem nikterak legálně definován. V tomto důsledku ovšem nelze opomenout důvodovou zprávu k zákonu č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, ve znění pozdějších předpisů, která definuje domácí násilí následujícím způsobem: „Domácí násilí je označení pro násilné jednání, kterým dochází k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti, a to v bytě nebo domě společně obývaném násilnou osobou i osobou, proti níž takový útok směřuje. Domácím násilím se rozumí opakované násilné jednání nebo opakované vyhrožování násilným jednáním, v důsledku kterého dochází nebo hrozí, že dojde k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti, mezi osobami, které jsou či byli spolu v intimním, rodinném či jiném obdobném vztahu a žijí ve společně obývaném bytě nebo domě. V rámci domácího násilí lze jednoznačně identifikovat osobu násilnou i osobu ohroženou, proti níž takové útoky nebo výhrůžky útokem směřují.“¹⁵

Mnohem skromnější, ale za to obraznější definici domácího násilí podává odborná literatura. „Násilím obecně rozumíme zlé nakládání, tělesné útoky, pohrůžky obdobným chováním nebo jednáním, které působí újmu na fyzickém, sexuálním nebo

¹²BOURCET, S., GRAVILLONOVÁ, I. *Šikana ve škole, na ulici, doma: jak bránit své dítě: praktický průvodce pro rodiče, pedagogiky a vychovatele*. 1. vyd. Praha : Albatros, 2006., s. 39.

¹³KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. 1. vyd. Praha : Portál, 1997., s. 75.

¹⁴MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 2009., s. 142.

¹⁵Důvodová zpráva k zákonu č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, ve znění pozdějších předpisů.

psychickém zdraví druhé osoby. Jde o agresi jedné osoby proti druhé (nebo jejich většímu počtu), jejímž cílem je poškodit, ublížit, poranit nebo i zabít.“¹⁶

Z uvedeného tedy vyplývá, že domácí násilí je specifickým fyzickým, psychickým nebo dokonce i sexuálním týráním mezi partnery (manžely, druhy), ke kterému dochází v soukromí (tedy mimo kontrolu veřejnosti), přičemž intenzita násilných incidentů se zpravidla stupňuje. Z mé definice nutno vyčlenit i alternativy, které domácím násilím nejsou. Domnívám se, že se jedná o běžné spory, hádky, jednorázové incidenty nebo další vzájemné potyčky mezi partnery.

Na rozdíl od šikanování může být domácí násilí sankcionováno ve smyslu dočasného odstranění pachatele, a to bez nutnosti jakéhokoliv soudního jednání. Institutem, který mám na mysli je vykazání¹⁷, který reaguje (a poměrně rychle) na případy domácího násilí.

3.2 Agrese

Při páchání šikany (ale jak se později dozvíme i kyberšikany) pachatel (agresor realizuje tzv. agresi, jejímž cílem je jakýmkoliv způsobem ublížit oběti násilí. Někteří z nás si jistě vybaví otázku typu „kde se to v něm bere, vždyť takový nebýval.“ Podle Gjuričové¹⁸ „slovo agrese poukazuje k biologickému, zejména k pudovému a instinktivnímu zakotvení člověka v rámci ostatních živočišných druhů. Slovo agrese nám připomíná, že jako lidé nejsme jen kulturní, ale také přírodní bytosti. Toto hledisko je zdůrazňováno v různých výzkumech. Pojem násilí naopak poukazuje k odlišnosti povahy agresivního chování člověka. Vědci zdůrazňují, že lidské agresivní chování se vždy děje v určitých souvislostech, v určitém kontextu. Jeho podoba je vždy ovlivněna širšími kulturními vlivy a individuálním učením. Lze tedy souhlasit s názorem, že agrese je vrozená, avšak konkrétní způsoby agresivního chování si člověk osvojuje – učí se jim. O tom svědčí i skutečnosti, že lidské násilí má různou tvářnost, že podoby se v průběhu historie a v jednotlivých kulturách odlišují – jsou historicky a kulturně proměnlivé. Odlišná je také míra tolerance násilí v jednotlivých společnostech.“

¹⁶SPOUSTOVÁ, I., VOŇKOVÁ, J. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2. přeprac. vyd. Praha : proFem, 2008., s. 13.

¹⁷Česko. Zákon č. 273/2008 Sb. o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2008, částka 91, s. 4095-4097.

¹⁸GJURIČOVÁ, Š. a kol. *Podoby násilí v rodině*. 1. vyd. Praha : Vyšehrad, 2000., s. 9.

Agresi lze tedy jednoduše chápat jako útočné jednání vůči druhé osobě, které je zpravidla cílevědomé s tendencí poškodit (nebo dokonce zničit) nějaký objekt, v našem případě člověka. S agresí je spojena tzv. agresivita, což je vlastní tendence (pohnutka) k útočnému nebo nepřátelskému jednání (chování) vůči druhému člověku nebo dokonce kolektivu anebo i instituci. Agresivita zahrnuje negativní pohnutky, které se projevují od symbolických forem až po fyzické napadení. „Kriminální agrese pak je takovým druhem agrese, která svým obsahem a způsobem útočí na zájmy a hodnoty chráněné právním systémem. Přesto, že podle této velmi široké definice může kriminální agrese zahrnovat různé projevy, jako například pohrůžka násilím, zpravidla bývá spojována s fyzickým násilím či útokem.“¹⁹

3.3 Kyberšikana

Kyberšikana (počítačová šikana, kybernetická šikana, moderněji označována spíše jako cyberbullying) je specifický druh šikany. Prakticky by se dalo konstatovat, že kyberšikana je totéž co šikana ovšem s tím zásadním rozdílem, že agresor k útoku používá komunikační a elektronické prostředky. Obecně tedy definujeme kyberšikanu jako úmyslný a opakovaný útok, způsobený využitím elektronických prostředků²⁰ jako jsou mobilní telefony, komunikátory, internetovou síť a v ní emailovou komunikaci, sociální sítě, blogy, pagery apod. Kyberšikana je výrazem propojení světa duše a světa (pokrokové) techniky.

Je třeba podotknout, že útoky kyberšikany se odehrávají ve virtuálním prostředí, které díky svým specifickým možnostem posouvá výsledky takového to jednání mnohem dále. „S rozvojem technologií globální komunikace, zejména internetu, se vytváří nový prostor pro realizaci jedince i nová dimenze pro socializaci. Zkušenosti, které jedinec získává během pobytu v kyberprostoru, samozřejmě ovlivňují jeho psychiku, sociální chování, zvyklosti a přístup k hodnotám. Nové druhy pocitů jedince, které zakouší po zapnutí počítače a připojení k síti, jsou psychology často přirovnávány ke známým pocitům a zkušenostem z reálného světa, například prohlížení webových

¹⁹ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006., s. 180.

²⁰HINDUJA, S., PATCHIN, J. *Bullying Beyond the Schoolyard: Preventing and Responding to cyberbullying* [online]. [cit. 2012-04-18]. Corwin Press, 1. edition. s. 5. Dostupný z WWW: <http://www.amazon.com/Bullying-Schoolyard-Preventing-Cyberbullying/dp/1412966892/ref=ed_oe_p>.

stránek je přirovnáváno k pocitům, které jedinec zažívá při cestování, pobytu v jiné zemi.“²¹

Vliv technologií na současnou společnost je nesporný. Nesporný je i vliv na psychiku jednotlivce, na vytváření specifických virtuálních společenství a komunit, na zcela jiný pohled a přístup k sociálnímu chování. Nová dimenze zkušeností se pak promítá do reálného života a vnitřní střet osobnosti kyberprostoru s osobností žijící v reálném prostoru je u každého jedince nevyhnutelný. Moderní sociologie a psychologie se těmto jevům začínají věnovat, avšak k reálným a použitelným závěrům je ještě daleko.“²²

Ve virtuálním světě je vše uloženo a tudíž cokoli co napíšeme, vyfotíme nebo adresujeme aj., můžeme uložit nebo poslat dál anebo jen tak veřejně sdílet. S malou dávkou nadsázky lze objektivně konstatovat, že dnešní generace dostává přívlastek bezstarostná. Mládež a dospívající baví zkrátka sdělit toho o sobě na internetu co nejvíce. Internet a další komunikační technologie přitahují čím dál tím více „virtuálních příslušníků.“ Mnoho lidí je internetu a dalším komunikačním technologiím prakticky oddána. Odpověď na otázku, proč tomu tak je, je velmi prostá. Děti různých věkových kategorií si velice rády hrají a k tomu jim internet poskytuje nekonečné pole působnosti. Na počítači lze hrát interaktivní hry, přehrávat si filmy a hudbu různých žánrů, stahovat určité elektronické programy, s nimiž lze dále pracovat, a podobně. Pro starší děti je toto elektronické médium zdrojem informací a také rychlým nástrojem komunikace. Přitom víme, že hlavně jeho mladí uživatelé mu často rozumí mnohem lépe než jejich rodiče a učitelé, a umějí ho proto také dokonale používat. Chybí jim však pochopitelně zkušenost dospělých. Mnoho dětí tak není schopno předcházet rizikům, která mohou tyto moderní technologie přinášet.

Nutno poznamenat, že na rozdíl od klasické šikany, se u kyberšikany může stát obětí kdokoliv z nás nezávisle na svém chování a jednání. „Od tohoto statutu nikoho neuchrání ani společenské postavení, ani věk či pohlaví, zkrátka nic. Ve virtuálním světě nic z výše uvedených atributů neplatí. Výzkumy ukazují, že kyberšikana se stává jakýmsi pomyslným vyšším schodkem na schodišti klasické šikany. Dále z výzkumů vyplývá, že obětí jsou osoby trávící na internetu větší část svého času. Jsou

²¹JIROVSKÝ, V. *Kybernetická kriminalita*. Praha : Grada Publishing, 2007., s. 35.

²²JIROVSKÝ, V. *Kybernetická kriminalita*. Praha : Grada Publishing, 2007., s. 35.

neopatrní. Jejich neopatrnost plyne z nedostatku znalostí možných rizik při užívání internetu.“²³

„Kyberšikana stejně jako šikana není v České republice trestným činem. Takovéto chování ale může naplňovat skutkovou podstatu některých trestných činů. V případě kyberšikany může jít například o vydírání, vyhrožování, nebezpečné pronásledování (stalking) nebo útisk.“²⁴ Při této příležitosti bych zmínila alespoň metodické zakotvení řešení kyberšikany ve školství. Jedná se o Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. j. 24 246/2008-6, který upravuje i zásady prevence a řešení kyberšikany. Na základě dotčeného dokumentu musí mít každá škola vypracován tzv. Program proti šikanování, který je součástí tzv. Minimálního preventivního programu.

Pokud jde o osobu agresora, tak ta je v drtivé většině anonymní. Jeho identifikace (identita) je zpravidla skryta za neurčitou přezdívku nebo neurčitým označením. „Na první přečtení nepoznáme, zda autorem je žena či muž, dítě nebo dospělý člověk, nevyučený či naopak vysokoškolsky vzdělaný člověk. Útočником se může stát kdokoliv z nás. Potřebuje k tomu pouze znalosti informačních a komunikačních technologií a neodolatelnou touhu někomu škodit, ublížit, ponížit jej, zkrátka dosáhnout svého cíle. Pak zde máme ještě jinou skupinu útočníků. Odborníci je nazývají sekundárními útočnými.“²⁵ Jedná se jednak o přihlížející, těmi mohou být všichni, kdo mají přístup k internetu. A dále o šířitele kyberšikany. Tito rozesílají například informace s odkazem na webové stránky, kde kyberšikana probíhá. Lidé z těchto skupin mohou několikanásobně zvýšit dopad na oběť. To má za následek způsobení většího poškození oběti než původním útočником.

Typologii agresorů kyberšikany se věnuje metodická příručka pro učitele. Podíváme-li se tedy na jednotlivé typy, lze tyto analyzovat do následujících kategorií:

- a) **pomstychtiví andělci** – tyto osoby samy sebe za útočníka kyberšikany ani nepovažují, mívají o sobě představu kladného hrdiny, který chrání ostatní, ale i sebe, před „padouchem“, svým konáním udílí „zlosynovi“ zaslouženou lekci, pomstychtivý andělek se může pasovat na rytíře, který v rámci cti, jde

²³KOPECKÝ, K., KREJČÍ, V. *Rizika virtuální komunikace (příručka pro učitele)*. 1. vyd. Praha : Grafico, 2010., s. 6.

²⁴ROGERS, V. *Kyberšikana : pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. 1. vyd. Praha : Portál, 2011., s. 13.

²⁵KOPECKÝ, K., KREJČÍ, V. *Rizika virtuální komunikace (příručka pro učitele)*. 1. vyd. Praha : Grafico, 2010., s. 6.

pomstít zneužitou čest svého šikanovaného kamaráda, většinou pracuje sám, není však vyloučeno, že se o své „záslužné“ dílo podělí s blízkými kamarády,

- b) **bažící po moci** – v této skupině útočník ukazuje, že je silnou autoritou, kterou ostatní musejí poslouchat, jeho hlavní zbraní, kterou si vynucuje poslušnost, je šíření strachu, při své práci potřebuje publikum, své činy nechávají rádi na obdiv, baží po jakékoliv reakci, když žádná nepřichází, stupňují útok a to tak dlouho, dokud se nějaká nedostaví, paradoxní na tom je, že tito kybernetičtí agresori bývají v reálném světě sami obětí šikany, většinou jim ani nedochází, jakého zla se dopouštějí, díky svým dobrým technickým dovednostem a znalostem používají kyberšikanu v zastoupení, odborníky jsou řazeni k nejnebezpečnějšímu typu útočníků,
- c) **sprostý holky** – jak název napovídá, útočníkem jsou většinou děvčata, důvodem jejich počinu je pocit nudy, chtějí se zabavit, kyberšikanu připravují, někdy i uskutečňují ve skupině, při své práci potřebují publikum, svou činnost ukončí v případě, že jim tahle zábava nedává to, po čem toužily,
- d) **neúmyslný kyberagresor** – ani ve snu by je nenapadlo, že mohou být útočníky kyberšikany, hrají si před ostatními na „tvrdé chlapy“, vydávají se za někoho jiného nebo někdy až jadrně odpovídají na provokativní zprávy na chatu, mívají ve zvyku odpovídat ve vzteku nebo frustraci, ještě s horkou hlavou odpověď odešlou, nepřemýšlejí nad následky, do projevů jejich činů patří například nepovedené vtípky.²⁶

Kyberšikana i běžná šikana mají primární společný cíl, a to někomu ublížit, ať již psychicky nebo fyzicky. Kyberšikana sama o sobě bývá modifikačním prvkem klasické šikany anebo činitelem plnohodnotným, který se aplikuje sám o sobě. V této souvislosti je třeba podotknout, že o to skrytější a nebezpečnější jev může jít, jelikož standardní projev šikany je zpravidla provázen důkazy. Důkazní břemeno již chybí u kyberšikany, jelikož probíhá po většinu ve virtuálním světě (kyberprostoru). Kyberšikana má i jednu specifickou nevýhodu, nemusí být realizována agresorem vůči oběti opakovaně, což u šikany takřka neplatí. Například agresor vyvěsí intimní fotografii oběti na web nebo sociální síť. Oběť to oznámí administrátorovi webu, jenže než ji tento odstraní, fotografii si mezitím zkopíruje neurčitelné množství lidí. Někteří

²⁶KOLEKTIV AUTORŮ. *Kyberšikana a její prevence*. 1. vyd. Plzeň : Dragon Press, 2009. s. 19-21.

jedinci z tohoto kvanta pak mohou anonymně fotografii uveřejnit na více webech a posílat ji dále. Z tohoto vyvstává pak nekontrolovatelná a nezastavitelná reakce.

4 POČÍTAČOVÁ KRIMINALITA A JEJÍ PROJEVY

4.1 Cyberstalking (počítačové pronásledování)

Velmi rozšířenou a „oblíbenou“ metodou kyberšikany je tzv. cyberstalking. Cyberstalking ve své podstatě představuje zvláštní podobu stalkingu. Pojem použil poprvé v roce 1999 Deirmenjian a charakterizoval ho jednoduše jako stalking v kybernetickém prostoru (cyberspace). V praxi se bude jednat o pronásledování prostřednictvím internetu, konkrétně se jedná o:

- a) emailová komunikace,
- b) chatování v chat místnostech,
- c) podpůrné komunikační prostředky (ICQ, Skype, Facebook),
- d) prezentace obětí v internetovém rozhraní,
- e) výhružky v internetovém rozhraní,
- f) přímé jednání pronásledovatele za oběť – inzeráty, nakupování na e-shopech apod.,
- g) počítačová sabotáž – zavirování počítače, odcizení elektronických dat (i když tato pohnutka je spíše pro počítačového odborníka, který je schopen tyto věci provést na dálku prostřednictvím internetu).

Cyberstalking tedy lze charakterizovat jako zneužívání oběti pronásledovatelem tzv. on-line – nabízení nepožadovaných služeb a věcí, virtuální pronásledování, obtěžování a zastrašování vybraných uživatelů přes internet. Z kriminologického hlediska bych cyberstalking definovala jako úmyslné pronásledování a obtěžování jiné osoby, které snižuje kvalitu jejího života a ohrožuje její bezpečnost a autonomii.

Pronásledovatelé, v tomto smyslu spíše kybernetičtí lovci, používají ke cyberstalkingu různé promyšlené postupy a pomocí nich si vybírají své oběti v chat místnostech, diskusních fórech, prostřednictvím e-mailů, spamováním, obtěžováním v živém rozhovoru nebo i slovným napadáním. Lovce musí být v internetovém prostředí jako doma, musí ho dokonale znát, musí být vytrvalý a systematický. Nutno ale poukázat na skutečnost, že postavy těchto lovců jsou často smyšlené. Je zapotřebí opět rozlišovat dva charakteristické rozdíly lovce stalkera:

- a) v první řadě to je ten, který svou oběť zná a jeho cílem je tedy pronásledování za účelem msty, návratu apod., lovec může mít k dispozici informace o své oběti z reálného světa, od kamarádů, spolužáků apod.,
- b) v ostatních případech lovec svoji oběť nezná nebo ji nepotkal ve skutečném světě, ale vybral si ji za svůj cíl jen pro to, že mu připadá nějakým způsobem zranitelná, tyto případy se už podobají i určitým fobiím, stalking tak může snadno vyústit v pedofilii.

Motivací, která podporuje cyberstalking, je snaha o získání (virtuální) moci nad obětí, a to především pomocí strachu. Zdroj síly lovce spočívá ve znalosti oběti a v informacích o ní. Shání je proto, aby jeho vyhrožování a samotné hrozby vypadaly realističtěji a aby mohl postupně u oběti vyvolávat stále větší strach. Schopnost vyděsit a následně kontrolovat oběť, roste právě s množstvím informací, které cyberstalker o oběti získá.

Shodneme se určitě na tom, že každý z nás, kdo má na internetovém rozhraní nějaký účet (e-mail, ICQ, osobní profil), se stane občas terčem nějakého e-mailu (spamu), který nás vybízí ke spolupráci, přátelství nebo po nás chce osobní údaje, většinou jsou tyto zprávy cizojazyčné, i když se v poslední době stává, že k cizojazyčné zprávě může být připojen i český překlad, je nutné konstatovat, že velmi nekvalitní. Je třeba si uvědomit, že při internetové komunikaci musíme být velice opatrní, ne každý je totiž tím, za koho vystupuje. Je žádoucí nikterak nereagovat na žádné podezřelé výzvy a vyhnout se rozdávání osobních údajů a kontaktů, v nejhorším případě je praktické si osobní údaje z profilu odstranit. Lovci používají i tzv. spamovací roboty, což znamená, že tento robot automaticky vyhledává osobní údaje oběti a pak ji zahltlívá množstvím zpráv. Zde je praktické daný osobní kontakt upravit tak, aby ho spamovací robot nemohl zachytit, například u e-mailu místo znaku @ použít (at), číslice u telefonního čísla nebo čísla ICQ rozdělit nebo mezi ně vložit interpunkci (pomlčku, tečku, smajlíka).

Domnívám se, že de lege ferenda bude mít cyberstalking mnoho podob a bude jedním z činů, který souvisí s tzv. internetovou kriminalitou. Cyberstalking je bohužel atraktivní, protože je snadno dostupný, bez velkých nákladů a investic umožňuje soustavně terorizovat oběť, a to i na velkou dálku. „Práh zábran pachatele snižuje i sama

technologie (vše se odehrává virtuálně, bez přímého kontaktu s obětí), takže cyberstalker si může držet iluzi, že jeho počínání je jen další počítačová hra.²⁷

4.2 Kontakt prostřednictvím komunikačních prostředků

S ohledem na existenci výše uvedeného cyberstalkingu z této kategorie opomeňme komunikaci prostřednictvím internetového rozhraní. Účinným nástrojem zde bude mobilní telefon (bezdotykový komunikátor), který v dnešní době neumí jen telefonovat a posílat textové zprávy, ale nahrávat video a hlas a umí fotit. Pronásledovatel prostřednictvím mobilního telefonu podniká nevyžádané telefonní hovory a textové zprávy (SMS). Obsahem daných sdělení nemusí být ani výhružné či jinak hrubé zprávy či jiná sdělení, účinkem je spíše mnohonásobné opakování těchto pohnutek (například 40x za den).

Do této skupiny patří i nechávání vzkazů (adresovaných nebo anonymních) v místě obydlení oběti, na pracovišti či veřejných prostorech.

Tyto nevyžádané kontakty je třeba uchovávat vzhledem k pozdějšímu důkaznímu řízení. Je ale otázkou, zdali toho bude oběť schopna – mít mobilní telefon plný nevyžádaných SMS zpráv a obdržených fotografií a videí. Je třeba argumentovat i tím, že oběť by se měla snažit všechny zprávy tohoto typu ignorovat a likvidovat, aby nepůsobily negativně na její psychiku.

Domnívám se, že do této kategorie zapadá i tzv. „kupování obětí“, kdy pronásledovatel nechává oběti zasílat různé bizardní nebo drahé předměty nebo vzkazy lásky a obdivu.

4.3 Cybergrooming (zneužívání dětí prostřednictvím počítače)

Další odnoží kyberšikany je cyberprostituce. Internet využívá stále větší počet potenciálních či skutečných pachatelů sexuálně motivovaných trestných činů k přípravě sexuálního zneužívání dětí, zejména prostřednictvím tzv. cybergroomingu, tedy nalákání dětí k sexuálním praktikám a dětské pornografii.

²⁷ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 2008., s. 63.

Prvotní fází cybergroomingu je zpravidla snaha u dítěte vzbudit potenciální důvěru. Děje se zpravidla tak, že se groomer (pachatel) staví v on-line komunikaci o pozici osoby, která dítěti rozumí, která chápe její problémy, která má pokud možno stejné problémy a pomůže je dítěti vyřešit. Groomer má snahu získat ve vztahu k oběti pozici dobrého přítele. V této fázi již většinou pachatel získá e-mail, adresu oběti nebo školského zařízení, které oběť navštěvuje. V další etapě se groomer snaží získat náklonnost a důvěru dítěte, děje se tak zejména i „kupováním si oběti“ – dárky (finanční kredit, kredit na mobil). Následuje vyvolání emoční závislosti dítěte na pachateli – pro dítě se groomer stává důvěrníkem – osobou, které věří a která je staví do pozice jeho kamaráda. Pak přichází na řadu již osobní schůzka (procházka v parku, návštěva bytu groomera) a situace finišuje sexuálním obtěžováním eventuelně zneužitím dítěte po stránce fyzické nebo psychické.

Nutno poukázat i na praktiky tzv. sextingu. Pojmosloví představuje elektronické rozesílání textových zpráv, fotografií nebo videa se sexuálním obsahem či motivem oběti. Může se objevit i poškozování oběti v důsledku vydírání.

„Sexuální zneužití dítěte je často, ale ne vždy, předpokladem pro pozdější sexuální komerční vykořisťování dítěte (výroba, distribuce, stahování a držení pornografického materiálu, který dokumentuje sexuální zneužití). Někdy může být materiál pořízen bez vědomí dítěte (například záznam dětí, které si u vody hrají nahé) a k vykořisťování tak dojde bez přímého fyzického sexuálního zneužití. Uvádí se, že držení dětské pornografie může usnadnit následné sexuální zneužití dítěte.“²⁸

„Pornografický materiál jako sexuální zneužívání dětí, který je (online) prodaný a distribuovaný je jasným komerčním sexuální vykořisťováním dítěte. Objevuje se i pojetí tzv. nekomerčního sexuálního zneužívání dětské pornografie v on-line prostředí. V této souvislosti se mluví o případech, kdy pachatel pornografický materiál bude sdílet s podobně smýšlejícími jedinci v rámci skupiny bez finančního zisku. Otázkou je, zda i toto není varianta patřící do skupiny „komerční“, podle definice dětské pornografie přijaté na Stockholmském sympoziu, jako forma komerčního sexuálního zneužívání, ať

²⁸BLATNÍKOVÁ, Š. *Pachatelé komerčního sexuálního zneužívání dětí*. 1. vyd. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009., s. 48.

z ní pachatel má nebo nemá materiální (finanční) prospěch, protože při výrobě pornografického materiálu bylo dítě vykořistěno.“²⁹

Je třeba i dodat, že právě v poslední době dochází na celém světě k významnému nárůstu pornografie právě za pomoci rozšiřování a inovování technologií a internetu a jejich masovém využívání osobami takřka každého věku. Nejsnadnější metodou šíření pornografie je její anonymní sdílení na internetovém rozhraní, kde se k ní může dostat, za úplatu nebo zdarma, kdokoliv. Efektivní se zdá také proces navazování kontaktů s dětmi a jejich získávání za účelem pořízení pornografie. Další hrozbou, spíše skrytou, je možnost vzájemného kontaktu osob s pedofilními sklony. Setkávají se v chatových místnostech a sdílí své zážitky, pocity, postoje a utvrzují se v tom, že jejich sexuální orientace není špatná a jednou bude společností akceptována stejně jako homosexualita.

Je to zejména Policie České republiky, která získává obrovská kvanta poznatků a informací od samotných uživatelů internetové sítě a dalších komunikačních sítí. Tito uživatelé mohou, kupříkladu i zcela náhodně narazit na dětskou pornografii a tuto skutečnost policejnímu orgánu oznámit. Je nutné taky ocenit snahu samotných provozovatelů veřejných internetových portálů v České republice i v zahraničí při vyhledávání dětské pornografie, jejím odstraňování a jejich spolupráci s orgány činnými v trestním řízení. V neposlední řadě je též nutno poukázat na policejní monitoring internetové sítě a získávání informací od zahraničních policejních sborů většinou prostřednictvím Europolu a Interpolu.

²⁹BLATNÍKOVÁ, Š. *Pachatelé komerčního sexuálního zneužívání dětí*. 1. vyd. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009., s. 49.

5 PREVENCE A ŘEŠENÍ KYBERŠIKANY Z POHLEDU POLICEJNÍCH SBORŮ (POLICIE ČESKÉ REPUBLICY A OBECNÍ POLICIE)

5.1 Obecná charakteristika

Hned na úvod je třeba konstatovat, že systém boje proti počítačové kriminalitě respektive kyberšikaně, se neustále vyvíjí v souvislosti s vývojem moderních počítačových a komunikačních technologií. V současné době je ovšem problém se základními postupy a systémem odborného řízení. Přeci jen platová úroveň policistů a odborníků z Ministerstva vnitra nedosahuje odpovídající úrovně. Pro Ministerstvo vnitra a potažmo celou policii je tak obtížné získat pro tuto práci špičkové specialisty, bez nichž kvalita a tím i efektivita práce nemůže být příliš vysoká. Není potřeba dodávat, že tito odborníci v oblasti prevence proti kyberšikaně musí disponovat odbornými i meziodbornými znalostmi a dovednostmi, od informačních technologií přes bezpečnost informačních systému až disciplíny právního a bezpečnostního zaměření.

Prevenční opatření policejních týmů směřují především do škol a školských zařízení kde se soustřeďuje, jak jsem již několikrát podotkla, nejrizikovější komunita obětí kyberšikany. Kyberšikana se stává problémem většiny českých škol. Ty zaznamenávají stále vyšší počty případů nejen kyberšikany, ale i dalších nebezpečných jevů.

Představitelé státní i obecní policie nabízí nejen žákům základních škol (tudíž i žákům středních škol, pedagogům a rodičům) teoretické i praktické informace, týkající se fenoménu kyberšikany a dalších případů porušování lidských práv prostřednictvím informačních komunikačních technologií. Na konkrétních případech je demonstrováno o jaké, že protiprávní jednání se jedná a jaké důsledky může mít jak pro oběť samotnou, tak i pro nositele kyberšikany (agresora). Cvičení probíhají takřka standardním způsobem – počítačová prezentace s odborným výkladem, audiovizuální prezentace s konkrétními případy kyberšikany, prostor pro praktickou ukázkou, diskuze, informace o kontaktech na kompetentní osoby.

Cílem těchto projektů a prevenčních programů je podpořit zejména žáky škol a školských zařízení, dále pak pedagogické pracovníky a rodiče ve snaze předcházet

šikaně a dalším formám násilí, které porušují přirozená práva. Praktickými výstupy projektů je obeznámení se základními pojmy, specifiky i znaky. Žáci se naučí, jakými prostředky lze řešit konkrétní situace, ale především, jak těmto situacím předcházet, což je primárním cílem prevence.

5.2 Institucionální rámec Policie České republiky

„Na úseku Ředitelství služby kriminální policie Policejního prezidia bylo v polovině roku 1999 vytvořeno pracoviště boje proti počítačové kriminalitě (Skupina informační kriminality) jako orgán metodického řízení kriminální policie, které má za úkol položit kvalitní základy činnosti policie ve dvou základních oblastech:

- 1) odhalování a objasňování trestné činnosti na úseku ochrany duševního vlastnictví spojeného s informačními technologiemi, ochrany dat, elektronického obchodu, elektronických platebních prostředků a kryptografické komunikace,
- 2) vyhledávání a dokumentování trestné činnosti na internetu.“³⁰

V obou výše uvedených oblastech se útvar zaměřuje na:

- a) „sledování nových trendů, informování a upozorňování na bezpečnostní rizika,
- b) mezinárodní spolupráce pro zařazení ČR do evropského a světového systému boje proti trestné činnosti v rámci informačních technologií,
- c) vytvoření podmínek pro boj Policie ČR s uvedenými formami trestné činnosti.“³¹

Klíčovým posláním pracovníků je:

- a) „odhalovat, objasňovat a dokumentovat trestné činy operativně pátrací činností nebo konáním trestního řízení,

³⁰Analýza současného stavu a trendů vývoje trestné činnosti na úseku informačních technologií a internetu včetně návrhu řešení [online]. [cit. 2011-11-25]. Praha : Ministerstvo vnitra. s. 41 a 42. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2006/informacni.pdf>>.

³¹Analýza současného stavu a trendů vývoje trestné činnosti na úseku informačních technologií a internetu včetně návrhu řešení [online]. [cit. 2011-11-25]. Praha : Ministerstvo vnitra. s. 42. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2006/informacni.pdf>>.

- b) koordinovat činnost útvarů služby kriminální policie s územně vymezenou působností a poskytovat jim osobní a metodickou pomoc,
- c) podílet se na profesní přípravě pracovníků služby kriminální policie na jednotlivých krajských a územních úrovních a také u speciálních útvarů Policie ČR,
- d) spolupracovat s resortními i mimoresortními subjekty, působícími na vymezených úsecích trestní činnosti,
- e) analyzovat příčiny a podmínky páchání vymezené trestné činnosti a předkládat návrhy na jejich omezení.³²

Další významnou institucí při Policii ČR je Útvar pro odhalování organizovaného zločinu služby kriminální policie. Dotčený úsek má v kompetenci komplexní monitoring internetu, zejména v oblasti obchodu s lidmi a dětské pornografie. Při Ministerstvu vnitra se kyberšikanou dále zabývá Kriminologický ústav v Praze a Policejní akademie České republiky. Policejní akademie, kromě toho, že vychovává nové policisty, řeší problematiku při odhalování, vyšetřování a prevenci počítačové kriminality. V rámci toho vydává odborné sborníky a rovněž také i zpracovává odborné studie.

Dalšími institucemi jsou krajská ředitelství policie a útvary zřízené v rámci tohoto ředitelství (územní obory a obvodní oddělení policie). Vyškolení policisté z preventivně informačních skupin v rámci těchto útvarů provádějí již dříve zmiňované přednášky o kyberšikaně po školách a školských zařízeních.

Nesmíme opomenout ani spolupráci státní policie s mezinárodními orgány, jelikož kyberšikana (zejména ta internetová) bezesporu proniká i za hranice našeho státu. Pro otázky mezinárodní spolupráce je zřízen samostatný útvar Odbor mezinárodních vztahů při Policejním prezídiu České republiky. Tento útvar má v souvislosti s otázkami kyberšikany následující kompetenci:

- a) zjišťování pobytů osob,
- b) zjišťování a ověřování totožnosti osob,
- c) výměna informací z policejních informačních systémů a z dalších informačních systémů veřejné správy,

³²Analýza současného stavu a trendů vývoje trestné činnosti na úseku informačních technologií a internetu včetně návrhu řešení [online]. [cit 2011-11-25]. Praha : Ministerstvo vnitra. s 42. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2006/informacni.pdf>>.

- d) plánování, zahraničních služebních styků, organizace pracovních jednání se zahraničními partnery, koordinace společných opatření a cvičení se zahraničními partnery, pomoc při organizování a uskutečňování preventivních akcí.

Zákon o policii č. 273/2008 Sb. předpokládá a přímo ukotvuje možnost mezinárodní spolupráce, a to v přímo v Hlavě XI. o Mezinárodní spolupráci. Dle ustanovení § 89 policie „při plnění svých úkolů spolupracuje s mezinárodní organizací Interpol, Evropským policejním úřadem, příslušnými orgány a institucemi Evropské unie a jejích členských států a s jinými mezinárodními organizacemi, zahraničními bezpečnostními sbory a dalšími příslušnými zahraničními subjekty.“

Jedním z takovýchto orgánů je i Europol. „Europol vznikl na základě přání členských zemí EU vytvořit v rámci Unie instituci, která by umožnila represivním složkám států EU rychlou a co nejucelenější spolupráci v oblasti boje s organizovaným zločinem. Smyslem Europolu je zvýšit efektivnost a zlepšit spolupráci orgánů činných v trestním řízení v členských zemích, a to především při prevenci a potírání terorismu, pašování drog a dalších závažných forem mezinárodní organizované kriminality. Kvůli koordinaci mezinárodní policejní spolupráce Europol spravuje databázi relevantních informací, získaných od policejních sborů členských zemí, a zpracovává analytické zprávy o organizovaném zločinu, jeho strukturách a pravděpodobných aktivitách na teritoriu EU.“³³

Obecně se dá konstatovat, že Europol se zaměřuje na následující problematiku:

- a) poskytuje vzájemnou výměnu osobních i neosobních dat,
- b) poskytuje operativní analýzy, strategické dokumentace a kriminalistické analýzy, přičemž veškerá tato dokumentace je založena na informacích a poznatcích od členských států,
- c) a v neposlední řadě poskytuje odbornou a technickou podporu při vedení vyšetřování a v následných operacích, které provádějí orgány členských států činné v trestním řízení.

³³GRÉGR, V. *Evropská policejní spolupráce v rámci Europolu. Institut pro evropskou politiku EUROPEUM* [online].,Vyd. 13. 7. 2001 [cit. 2011-11-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.europeum.org/cz/integrace/31-integrace--9/744-evropska-policejni-spoluprace-v-ramci-europolu>>.

5.3 Institucionální rámec obecní policie

Problematika činnosti obecní policie se řídí zákonem č. 553/1991 Sb., o obecní policii a zákonem č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení). Obecně platí, že obecní policie je v obci tzv. organizační složkou obce. Zřizuje ji zastupitelstvo obecně závaznou vyhláškou. Působnost obecní policie je zásadně omezena na správní obvod dané obce a jen zcela výjimečně může působit i na území jiných obcí. Z toho také vyplývá zásadní charakter poměru příslušníka obecní policie k obci. Nejedná se o poměr služební, nýbrž o pracovněprávní dle ustanovení zákoníku práce.

Typickým příslušníkem obecní policie je strážník. A jsou to právě strážníci (jednotlivci nebo kolektiv), kteří si uvědomují nutnost prevence jako prostředku pozitivního působení na (mladší) veřejnost. Domnívám se, že preventivně výchovná činnost je nedílnou součástí každé obecní (městské) policie. Větší města mají v organizačním systému zřízenou zvláštní složku, která se prevencí zabývá. Menší města nebo obce mohou pověřit konkrétního strážníka, který bude mít prevenční činnost v kompetenci.

Cílem strážníků obecní policie je především cíleně oslovovat žáky škol a školských zařízení, děti v ústavech a jiných stacionárních zařízeních a mládež, a to prostřednictvím metodicky zpracovaných preventivních programů, které se zaměřují právě na bezpečné chování při práci s počítačem, základy právního vědomí o kyberšikaně, sociální patologické jevy a v neposlední řadě na kyberšikanu samotnou.

Není od věci poukázat i na to, že celá řada institucí obecních policií prezentuje svoje prevenční programy i na různých výstavách, akcích, které obec (město) pořádá.

5.4 Vybrané preventivní programy ve spolupráci s Policií České republiky a obecní policií

5.4.1 E-Bezpečí

Projekt E-Bezpečí, byť vznikl na olomoucké pedagogické fakultě, je považován za projekt celorepublikového významu. Zaměřuje se na prevenci, vzdělávání, osvětu, výzkum, intervenci spojenou s rizikovým chováním na internetu a souvisejícími fenomény. Primárním úkolem je identifikovat a analyzovat nebezpečné komunikační

praktiky spojené s elektronickou komunikací, které v současnosti negativním způsobem působí na mladou generaci. Dalším úkolem projektu je seskupovat a vyhodnocovat získané informace a zveřejnit je prostřednictvím internetu, který je využíván jak pedagogiky, tak především studenty.

Neméně důležitým krokem projektu je poskytnutí zdroje informací, které mohou subjekty využít ve vlastní praxi a které budou pozitivně působit na rozvoj informační a mediální gramotnosti dětí. Tento projekt je vůbec první v České republice, který se přímo věnuje nebezpečným jevům spojených s využíváním moderních informačních a komunikačních technologií.

Projekt E-Bezpečí se specializuje zejména následující projevy kyberšikany:

- a) „kyberšikana a sexting (různé formy vydírání, vyhrožování, poškozování obětí s pomocí informačních a komunikačních technologií),
- b) kybergrooming (komunikace s neznámými uživateli internetu vedoucí k osobní schůzce,
- c) kyberstalking a stalking (nebezpečné pronásledování s použitím ICT),
- d) rizika sociálních sítí (zejména síť Facebook),
- e) hoax a spam,
- f) zneužití osobních údajů v prostředí elektronických médií.“³⁴

„Základním východiskem činnosti projektu jsou **terénní práce s nejrůznějšími cílovými skupinami**, přednášková činnost, preventivní vzdělávací akce apod. Přednášky a besedy mapují jak konkrétní nebezpečné jevy, tak možnosti prevence a obrany proti útočníkům. Představa o problematice je vytvářena na základě modelových situací i skutečných kauz. Besedy jsou multimedialní, jsou doprovázeny prezentacemi a videoukázkami. Kromě vzdělávacích akcí realizuje projekt E-Bezpečí také pravidelná celorepubliková výzkumná šetření, zaměřená na rizikovou komunikaci v online prostředích, provozuje také online poradnu, vydává řadu zajímavých tiskovin pro žáky/učitele a realizuje řadu dalších aktivit. V současnosti je projekt E-Bezpečí dynamicky fungujícím preventivním projektem, který poskytuje pomoc velkému

³⁴E-Bezpeci.cz: informace o projektu [online]. [cit 2011-11-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.e-bezpeci.cz/index.php/o-projektu/oprojektu>>.

množství uživatelů internetu – dětem i dospělým. Zároveň nabízí pomocnou ruku všem, kteří se dostali díky některému z online nebezpečí do obtížné situace.“³⁵

5.4.2 Projekt Minimalizace šikany

Cílem tohoto projektu je nastínění východiska, jak účinně snížit výskyt mj. i kyberšikany na škole a nabídnout program k širokému použití na školách a ve školských zařízeních. Primárním důvodem vzniku tohoto projektu je alarmující výskyt kyberšikany na školách, který je zčásti ovlivněn nejen obecnou neznalostí zákonitosti různých forem a stádií vývoje šikany, nýbrž i velmi nedostatečnou připraveností pedagogů tento fenomén řešit. Projekt je pod záštitou telekomunikačního operátora O₂.

5.4.3 Internet Helpline

Internet Helpline (nebo také Linka bezpečí Online) poskytuje dětem a dospívající mládeži první pomoc formou psychologické a sociální asistence při práci s internetem. Primárním cílem služby je zřízení speciální asistenční služby Helpline na bezplatném telefonním čísle, kam se mohou děti a mládež obracet se svými dotazy, podněty. Nebo zde mohou jednoduše ohlásit zneužívání dětí při komunikaci na internetu. Do sluchátka dětem a mládeži odborní operátoři poskytnou nezbytnou pomoc.

Mluví instituce Vendula Kodetová dodává, že „centrum naší pozornosti zaměřujeme hlavně na ochranu dětí před veškerým násilím, zneužíváním a v poslední době také před negativním vlivem médií, zejména internetu. Internetová síť představuje pro děti zřejmá rizika – anonymní prostor internetu se může stát nebezpečným nástrojem pro komerční zneužívání, dětskou pornografii i obchod s dětmi. Negativní vliv lze zaznamenat v určitém typu reklamy předkládající matoucí informace a pochybné hodnoty.“

³⁵*E-Bezpeci.cz: informace o projektu* [online]. [cit 2011-11-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.e-bezpeci.cz/index.php/o-projektu/oprojektu>>.

5.4.4 Projekt Safer Internet ³⁶

„Saferinternet.cz je osvětový projekt, usilující o zvýšení povědomí o bezpečnějším užívání internetu. Podporuje vzdělávání a výzkum v této oblasti, a to zejména dětí, kterým ubližuje nevhodné a závadné chování na internetu. Poskytuje pomoc, působí proti šíření ilegálního, zejména pedofilního a extremistického obsahu na internetu. Jde o projekt Národního centra bezpečnějšího internetu, který je spolufinancovaný Evropskou komisí. Národní centrum bezpečnějšího internetu je členem celoevropské sítě národních osvětových center bezpečnějšího internetu INSAFE a mezinárodní sítě horkých linek INHOPE.“

„Cílem projektu je osvěta a snaha propagovat pozitivní obsah a zodpovědné chování na internetu. Projekt také poukazuje na nevhodný obsah pro různé skupiny uživatelů, na projevy ohrožujícího chování v online prostředí a poskytuje rady, jak se takovým případům vyhnout. Saferinternet.cz ve spolupráci se svými partnery pořádá konference, semináře, přednášky a školení, zaměřené na oblast bezpečnějšího užívání internetu a prevenci internetové kriminality. Saferinternet.cz se snaží aktivně sledovat trendy a přinášet aktuální informace, týkající se vývoje v oblasti online technologií a rizik, které se v této souvislosti objevují. K nim samozřejmě patří i oblast sociálních sítí, komunitních serverů a mobilních technologií, které nabývají v posledních dnech na stále rostoucí popularitě.“

5.4.5 Projekt Červené tlačítko

Tento projekt je ryze praktickým nástrojem pro boj proti nelegálnímu obsahu na internetu. Červené tlačítko si klade za cíl účinně bojovat proti internetové kriminalitě, zejména nelegálnímu obsahu (například dětská pornografie a prostituce, věkově nepřiměřený obsah, šíření drog, sebepoškozování, výzvy k násilí a nenávisti aj.).

Tzv. aplikace červeného tlačítka je pro uživatele volně dostupná – jedná se o volně šiřitelný počítačový program, který lze do počítače nainstalovat. Prakticky po otevření internetu se nám objeví v internetovém prohlížeči ono červené tlačítko, které slouží k anonymnímu oznámení nelegálnímu obsahu. Jediným stiskem je vyslán signál

³⁶Saferinternet.cz: o nás [online]. [cit. 2011-11-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.saferinternet.cz/o-nas>>.

na horkou linku, operátoři zde rozhodnout zda případ předají Policii České republiky k dalšímu šetření.

V souvislosti s touto metodou nás napadne i zneužití Červeného tlačítka, anebo když to řeknu zjednodušeně, někdo může uplatnit tzv. „klikání na každou hloupost.“ V tomto případě je uživatelské oznámení uloženo do databáze a zároveň je odeslán email operátorovi linky, který hlášení vyhodnotí v souladu s předpisy.

5.5 Evropská unie a program E-Europe 2002

V rámci Evropské unie je třeba připomenout program (akční plán) E-Europe 2002, který je činný v oblasti počítačové kriminality. Plán v první kapitole klade důraz na důležitost bezpečnosti informačních struktur. Podle něj je třeba zajistit, aby orgány činné v trestním řízení měly veškeré přiměřené prostředky k činnosti. Zároveň požaduje plné respektování základních práv člověka. Druhá kapitola je věnována bezpečnosti informačních infrastruktur, je zde zmíněna mj. i potřeba aplikace šifrování pomocí veřejného klíče, využívání kvalitních antivirových programů a firewallů, identifikačních prostředků karetních či biometrických, elektronických podpisů apod.

Ve třetí kapitole jsou počítačové delikty klasifikovány na:

- a) zločiny porušující soukromí (ilegální sbírání, uchovávání, modifikace, zveřejňování a šíření osobních dat),
- b) zločiny se vztahem k obsahu počítače (pornografie zejména dětská, rasismus, vyzývání k násilí aj.),
- c) ekonomické zločiny (neautorizovaný přístup a sabotáž, hackerství, šíření virů, počítačová špionáž, počítačové padělání a podvody),
- d) zločiny se vztahem k duševnímu vlastnictví (autorské právo).

Čtvrtá kapitola pojednává o vnitrostátním zákonodárství v souvislosti se zanesením jednotlivých skutků do těchto právních řádů. Další kapitola informuje o problematice procesních norem – jsou zde uvedeny otázky monitoringu komunikace, zajištění dopravovaných dat, anonymního přístupu a užití zdrojů, praktické spolupráce na mezinárodní úrovni, jurisdikce a hodnoty počítačových dat v důkazním řízení. Šestá část se věnuje otázkám nelegislativních opatření (např. činnost specializovaných jednotek na vnitrostátní úrovni, společná pravidla pro komunikační protokoly).

V závěrečné sedmé kapitole je problematika shrnuta a jsou zde prezentovány návrhy v legislativní i nelegislativní sféře.

6 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ A JEHO VYHODNOCENÍ

Doposud jsem se zabývala jen teoretickou rovinou šikanování a kyberšikany. Na následujícím textu se pokusím popsat a zhodnotit vlastní výzkum, který jsem provedla mezi žáky základních škol při přednáškách realizovaných Policií ČR.

6.1 Cíl průzkumu

Dotazník číslo jedna sloužil hlavně pro získání přehledu, jaké žáci mají povědomí o pojmech slova šikana a kyberšikana a také k následnému spárování s dotazníkem číslo dva na základě uvedení pohlaví, věku a místa bydliště. U obou dotazníků tedy bylo shodných sedm prvních otázek. Otázky č. 1, 2 a 3 nám určují pohlaví, věk a místa bydliště respondentů. Dále v prvním dotazníku znalosti a povědomí před samotnou přednáškou o kyberšikaně realizovanou Policií ČR a následně po ukončení samotné přednášky. Bylo tak učiněno proto, abychom zjistili, jestli napomáhá policejní prevence zvýšit povědomí žáků o šikaně a kyberšikaně aplikováním těchto preventivních přednášek. Toto si klade bakalářská práce jako jeden z cílů. Dále nám práce zhodnotí několik dalších otázek, kde již byl výzkum pojat širěji a nebyl zkoumán do hloubky.

6.2 Použitá metoda při průzkumu

Jako metodu výzkumu jsem se rozhodla použít kvantitativní metodu tj. dotazování na základě dotazníku. Pro tuto bakalářskou práci a k následnému vyhodnocení byly vytvořeny dotazníky dva. První dotazník obsahoval sedm položek a byl pomyslně rozdělen na dva okruhy. Do prvního okruhu patří otázky týkající se uvedení pohlaví, věku respondenta a místa bydliště. Do druhého okruhu patří otázky zaměřené na význam slova šikana a kyberšikana. Tento dotazník sloužil pro zmapování znalostí žáků před realizovanou přednáškou.

Druhý dotazník obsahoval již dvacet položek a pomyslně byl rozdělen do třech okruhů. Do prvního okruhu patří také otázky týkající se uvedení pohlaví, věku respondenta a místa bydliště. Do druhého okruhu patří otázky zaměřené na význam slova šikana a kyberšikana. Do třetího okruhu patří otázky orientované na internetovou

gramotnost a problematiku kyberšikany. Tento dotazník sloužil pro zmapování znalostí žáků bezprostředně po realizované přednášce.

Dotazníky obsahovaly otázky uzavřené a to jak jednoduché, tak s možností více výběrů, dále otázky polootevřené, kde byla respondentům k předloženým odpovědím nabídnuta možnost i jiné odpovědi a otázky otevřené, kde se respondentům nenabízely žádné odpovědi a bylo pouze na nich, jakou odpověď uvedou. Dotazníky byly vytvořeny ve standardní papírové podobě a byly zcela anonymní.

6.3 Popis výzkumného souboru

Samotný výzkum byl proveden na dvou náhodně vybraných základních školách v Českých Budějovicích. Konkrétně se výzkumu účastnili žáci druhého stupně (6., 7., 8., a 9. tříd) ze ZŠ Matice školské a žáci prvního stupně (5. tříd) ze ZŠ Kubatova.

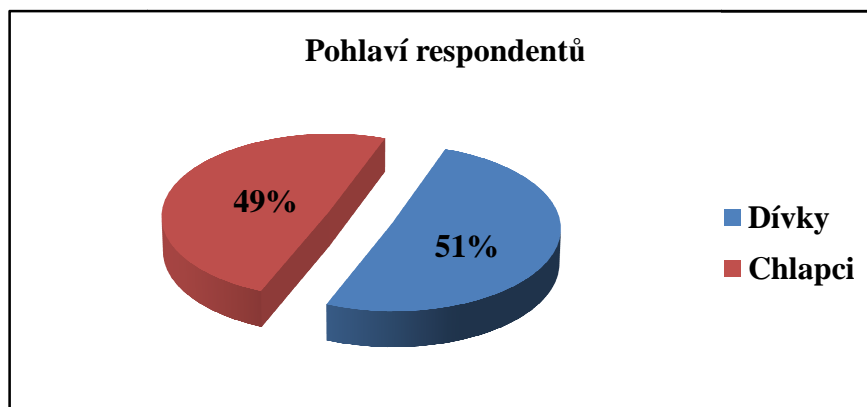
V ZŠ Matice školské se průzkumu účastnilo celkem 189 žáků a v ZŠ Kubatova se průzkumu účastnilo celkem 40 žáků. Dohromady bylo vyplněno celkem 229 dotazníků. Návratnost vyplněných dotazníků byla 100 % a to díky tomu, že jsem se aktivně účastnila všech realizovaných přednášek Policí ČR a měla jsem tu možnost samotné dotazníky před i po přednášce osobně rozdat i od žáků zase vybrat nazpět. Z toho ze ZŠ Matice školské bylo hodnoceno 125 dotazníků (návratnost dotazníků tedy činila 66 %) a ze ZŠ Kubatova bylo hodnoceno 33 dotazníků (zde návratnost dotazníků činila 83 %). K nejčastějším důvodům nehodnocení zbylých dotazníků bylo neúplné vyplnění, nebo byl zakroužkován celý dotazník a ve dvou případech se v dotaznících vyskytly vulgarizmy. V celku bylo hodnoceno tedy 158 dotazníků z 229 možných, což činí 69 %. Množství získaných odpovědí hodnotím jako uspokojivé.

6.4 Výsledky dotazníkového šetření a analýza dat

Otázka č. 1

Cílem této otázky bylo zjistit, procentuální účast dívek a chlapců. Z hodnocených odpovědí vyšlo najevo, že dotazníkového šetření se zúčastnilo 80 dívek (tj. 51 %) a 78 chlapců (tj. 49 %).

Graf 1: Pohlaví respondentů³⁷

Pro lepší představivost slouží následující graf, který zobrazuje jednotlivé počty dívek a chlapců z obou dvou základních škol.

Graf 2: Počet dívek a chlapců navštěvovaných škol³⁸

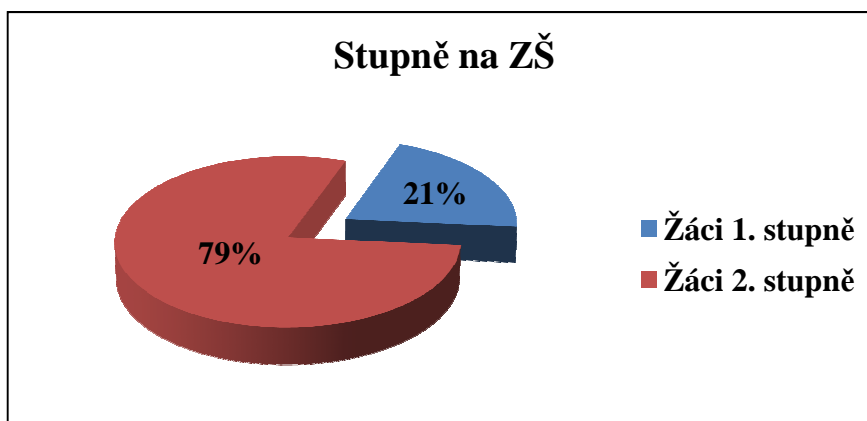
Otázka č. 2

Cílem této otázky bylo zjistit, jak staří respondenti se průzkumu zúčastnili, respektive jaký stupeň základní školy navštěvují. Jak vyplývá z úvodu výzkumného souboru, je zcela zřejmé, že se průzkumu zúčastnilo 33 žáků prvního stupně (tj. 21 %) a 125 žáků druhého stupně (tj. 79 %).

³⁷Vlastní zdroj.

³⁸Vlastní zdroj.

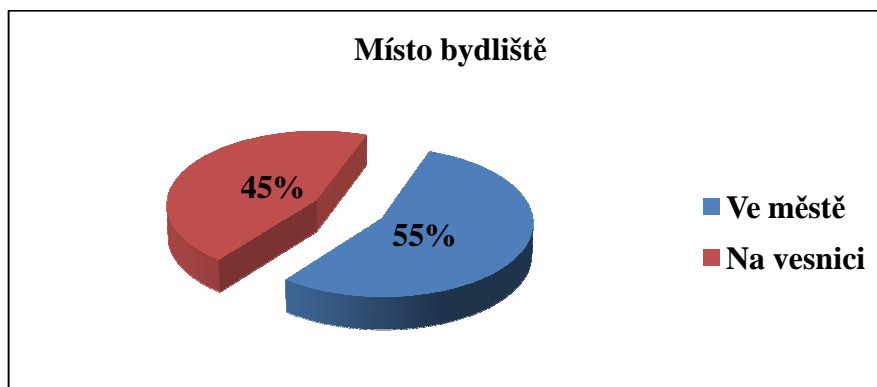
Graf 3: Stupně na ZŠ ³⁹

Otázka č. 3

Touto otázkou jsem zjišťovala, kde žáci zkoumaných škol bydlí. Zdali je to ve městě či na vesnici. Z dotazovaných 158 žáků, uvedlo jako místo svého bydliště „Ve městě“ 87 žáků (tj. 55 %) a „Na vesnici“ 71 žáků (tj. 45 %).

Graf 4: Místo bydliště respondentů ⁴⁰

Otázka č. 4, 5

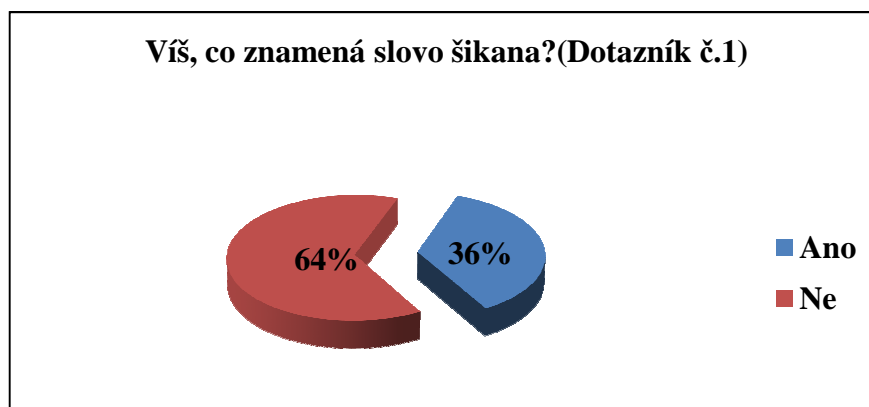
Překvapující výsledky přineslo vyhodnocení odpovědí na otázku č. 4, dotazníku č. 1, který byl rozdán před přednáškou, zda žáci vědí, co znamená slovo šikana, odpovědělo 57 žáků „ano“ (tj. 36 %) a 101 žáků odpovědělo „ne“ (tj. 64 %). Žáci, kteří odpověděli na otázku č. 4 kladně, pokračovali dále ve vyplňování otázky č. 5, kde následně měli uvést příklad, co si představují pod pojmem šikana. Vzhledem k tomu, že tato otázka byla otevřená, naskytlo se nesčetně odpovědí, proto tuto otázku nelze

³⁹Vlastní zdroj.

⁴⁰Vlastní zdroj.

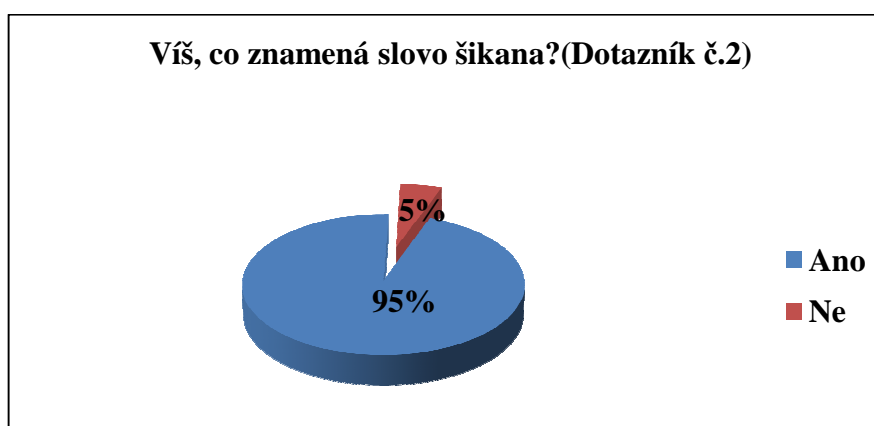
vyhodnotit. Nejčastěji žáci uváděli různé formy fyzického násilí (bití, mlácení, kopání) následně pak psychického násilí (vyhrožování, pomlouvání).

Graf 5: Zobrazení povědomí žáků o významu slova šikana před realizovanou přednáškou Policií ČR ⁴¹

Na otázku č. 4, dotazníku č. 2, který byl rozdán bezprostředně po přednášce, zda žáci vědí, co znamená slovo šikana, odpovědělo 150 žáků „ano“ (tj. 95 %) a 8 žáků odpovědělo „ne“ (tj. 5 %). Žáci, kteří odpověděli na otázku č. 4 kladně, také pokračovali dále ve vyplňování otázky č. 5. Zde jsem se setkala s totožnými odpověďmi žáků jako v dotazníku č. 1. Z 5% záporných odpovědí jsem vydedukovala, že žáci nevěnovali přednášce dostatečnou pozornost.

Graf 6: Zobrazení povědomí žáků o významu slova šikana po realizované přednášce Policií ČR ⁴²

⁴¹Vlastní zdroj.

⁴²Vlastní zdroj.

Otázka č. 6, 7

Na otázku č. 6, dotazníku č. 1, který byl rozdán před přednáškou, zda žáci vědí, co znamená slovo kyberšikana, odpovědělo 21 žáků „ano“ (tj. 13 %) a 137 žáků odpovědělo „ne“ (tj. 87 %). Žáci, kteří odpověděli na otázku č. 6 kladně, pokračovali dále ve vyplňování otázky č. 7, kde následně měli uvést příklad, co si představují pod pojmem kyberšikana. Vzhledem k tomu, že tato otázka byla také otevřená, naskytlo se několik kombinací odpovědí, proto tuto otázku nelze vyhodnotit. Nejčastěji žáci uváděli vyhrožování a pomlouvání pomocí počítače.

Graf 7: Zobrazení povědomí žáků o významu slova kyberšikana před realizovanou přednáškou Policií ČR ⁴³

Na otázku č. 6, dotazníku č. 2, který byl rozdán bezprostředně po přednášce, zda žáci vědí, co znamená slovo kyberšikana, odpovědělo 145 žáků „ano“ (tj. 92 %) a 13 žáků odpovědělo „ne“ (tj. 8 %). Žáci, kteří odpověděli na otázku č. 6 kladně, také pokračovali dále ve vyplňování otázky č. 7. Zde jsem se setkala také s totožnými odpověďmi žáků jako v dotazníku č. 1. Kde nejčastěji bylo uváděno vyhrožování a pomlouvání pomocí počítače a dále také odpovědi typu šikana přes počítač. Z 8% záporných odpovědí lze usoudit, že žáci nevěnovali přednášce zcela jasně dostatečnou pozornost, protože odpověď na tuto otázku byla během přednášky několikrát zmiňována.

⁴³Vlastní zdroj.

Graf 8: Zobrazení povědomí žáků o významu slova kyberšikana po realizované přednášce Policií ČR ⁴⁴

Následně hodnocené odpovědi se týkají otázek od č. 8 dále, které obsahuje dotazník č. 2.

Otázka č.8

Na otázku, zdali žáci vlastní svůj mobilní telefon, odpovídali žáci jednoznačně „ano“. Ze 158 žáků jich kladně odpovědělo 157 (tj. 100 %). Pouze jeden jediný žák ze všech dotazovaných, zaškrtl kolonku „ne“.

Otázka č. 9

Tato otázka byla opět otevřená, nelze ji tedy jednoznačně vyhodnotit. V otázce „K čemu mobilní telefon nejvíce využíváš?“ bylo nejčastějšími odpověďmi: k volání, posíláním SMS zpráv a k poslechu hudby.

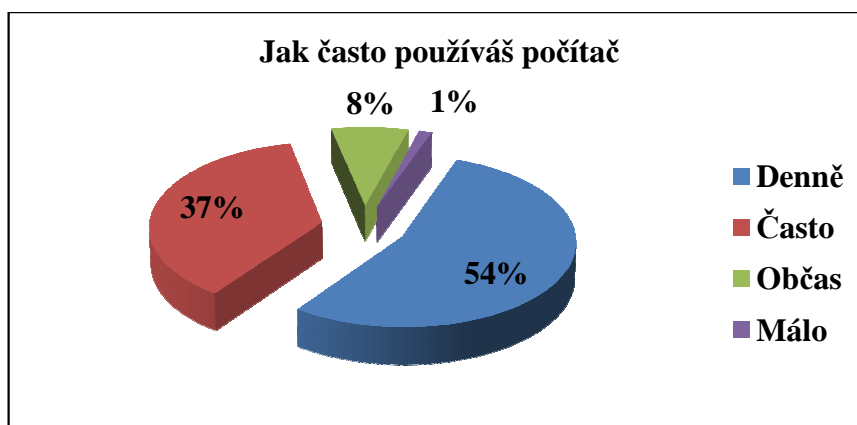
Otázka č. 10, 11

Tyto dvě otázky měly zjistit odpovědi na to, jak často žáci využívají počítač a kolik času v průměru u počítače prosedí. V otázce č. 10 „Jak často používáš počítač?“ žáci vybírali ze čtyř odpovědí. A to odpověď a) Denně – téměř každý den (86 žáků, tj. 54 %), b) Často – alespoň 2x týdně (58 žáků, tj. 37 %), c) Občas – alespoň 2x za měsíc (12 žáků, tj. 8 %), d) Málo – méně než 2x za měsíc (2 žáci, tj. 1 %). Následovala otázka č. 11 „Kolik času v průměru na počítači strávíš?“ Odpovědi mohli žáci vybírat takto: a) 1 hodinu (74 žáků, tj. 47 %), b) 2-3 hodiny (52 žáků, tj. 33 %), c) více hodin (32 žáků, tj. 20 %). U této poslední odpovědi, kde žáci uváděli jiný počet hodin trávený na

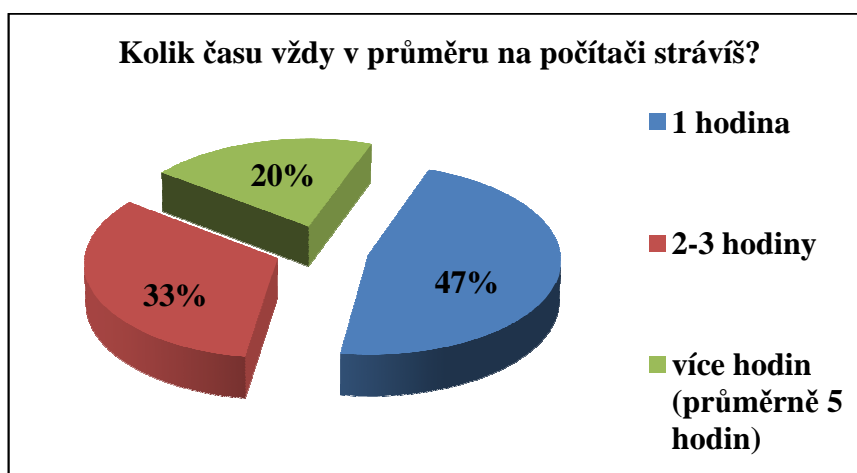
⁴⁴Vlastní zdroj.

počítači, byl výsledek zprůměrován (což činilo cca 158,5 hodiny: 32 = 5 hodin trávený na počítači).

Graf 9: Četnost používání počítače ⁴⁵

Graf 10: Čas strávený na počítači ⁴⁶

Otázka č. 12

Otázkou „Kde všude máš k internetu přístup?“ jsem zjišťovala, odkud se žáci nejčastěji dostávají na internet. Tato otázka byla otevřená, žáci zde mohli napsat svou vlastní odpověď. Žáci uváděli zpravidla tyto odpovědi: doma, u příbuzných, ve škole, v internetové kavárně a knihovně.

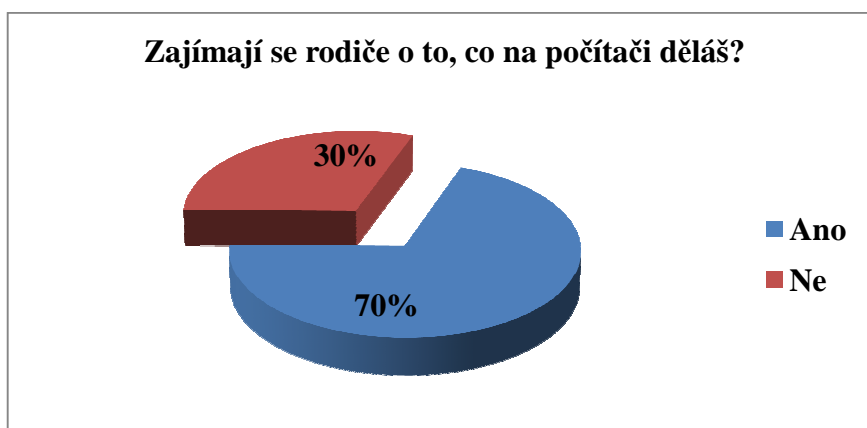
⁴⁵Vlastní zdroj.

⁴⁶Vlastní zdroj.

Otázka č. 13

U této otázky mě zajímalo, jestli rodiče své děti při práci na počítači kontrolují. 110 žáků (tj. 70 %) z celkového počtu respondentů, uvedlo, že je rodiče při práci na počítači kontrolují. 48 žáků (tj. 30 %) z celkového počtu respondentů připustilo, že je rodiče při práci na počítači nekontrolují vůbec.

Graf 11: Zájem rodičů o práci žáků na počítači ⁴⁷

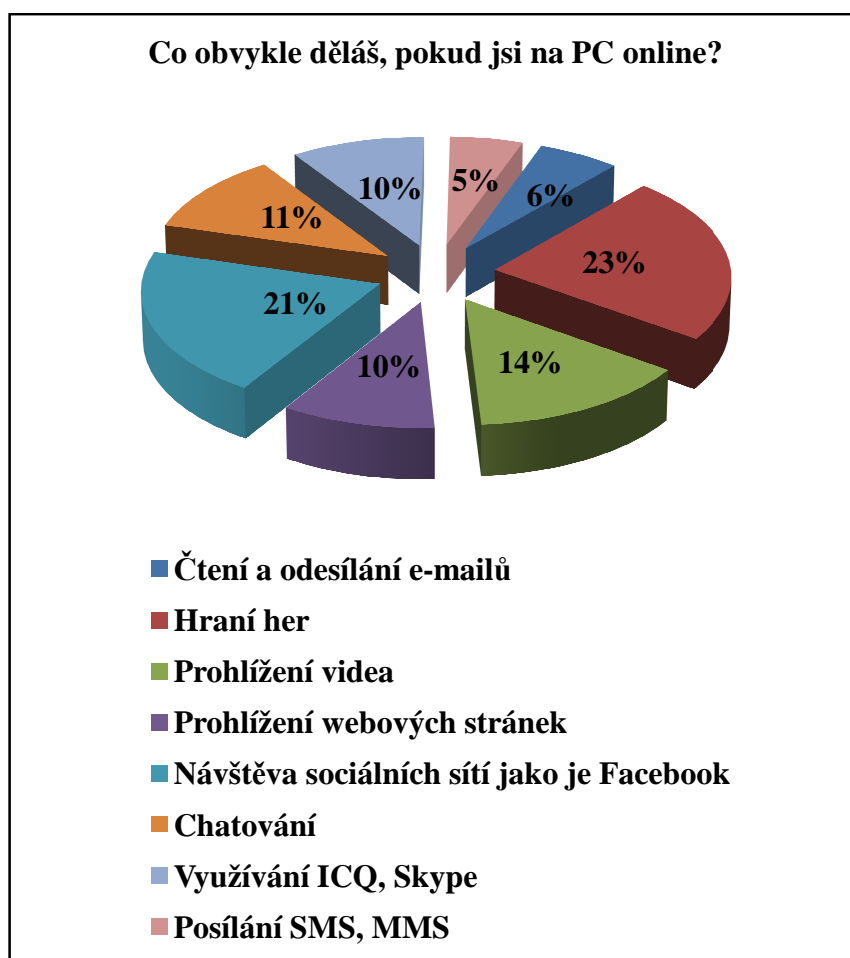

Otázka č. 14

Tato otázka zjišťovala, co žáci na internetu dělají, jaké aktivity nejvíce vyhledávají. Respondenti mohli zaškrtnout i více položek, proto se na tuto otázku sešlo 455 uvedených odpovědí. Ze všech dotazovaných nejvíce žáci uváděli odpověď za b) Hraní her (106 odpovědí, tj. 23 %), dále odpověď za e) Návštěva sociálních sítí jako je Facebook (93 odpovědí, tj. 21 %), dále odpověď za c) Prohlížení videa (65 odpovědí, tj. 14 %), dále odpověď za f) Chatování (51 odpovědí, tj. 11 %), dále odpověď za d) Prohlížení webových stránek (45 odpovědí, tj. 10 %), dále odpověď za g) Využívání ICQ, Skype (44 odpovědí, tj. 10 %), dále odpověď za a) Čtení a prohlížení e-mailů (27 odpovědí, tj. 6 %), a jako nejméně uváděná odpověď byla odpověď za h) Posílání SMS, MMS.

⁴⁷Vlastní zdroj.

Graf 12: Četnost aktivit žáků na internetu ⁴⁸

Otázka č. 15

Otázka č. 15, hledala odpověď na otázku, zda žáci byli někdy někým informováni, jaké nebezpečí na ně na internetu číhá. Výzkumem vyšly najevo překvapující výsledky. 135 žáků (tj. 85 %) uvedlo, že o nebezpečí na internetu bylo informováno. Nejvíce žáci uváděli, že byli poučeni od rodičů, rodinných příslušníků, pedagogů a v neposlední řadě, získali informace díky přednáškám realizovaných Policií ČR. Pouze 23 žáků (tj. 15 %) uvedlo na otázku „Říkal ti někdy někdo o nebezpečí na internetu?“ záporně, tedy odpověď „ne“.

Otázka č. 16, 17, 18

Otázka č. 16 nepřímou zjišťovala, zda se žáci setkávají s kyberšikanou. Na otázku „Už se ti stalo, že jsi dostal (a) od někoho zprávu, která se ti nelíbila, urážela tě, nebo ti

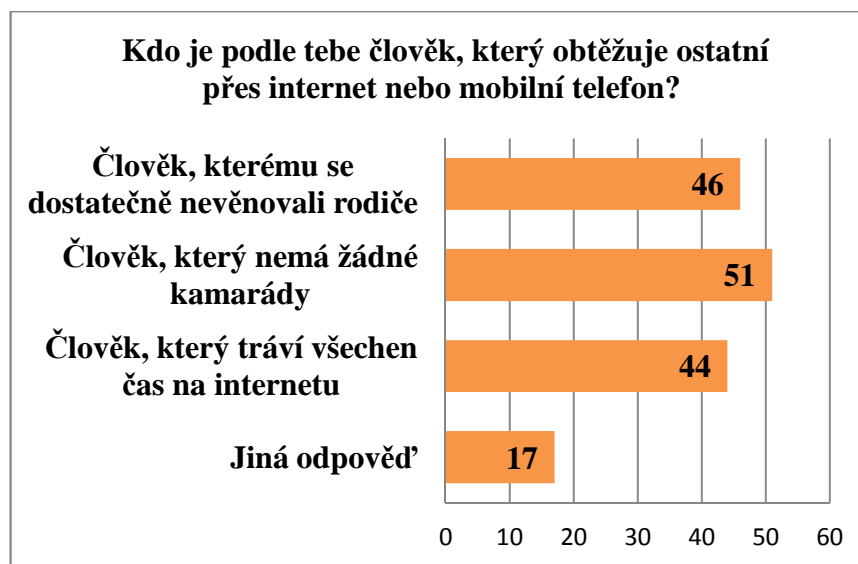
⁴⁸Vlastní zdroj.

byla nějakým způsobem nepříjemná?“ uvedlo 45 žáků (tj. 28 %), že „ano“ a 113 žáků (tj. 72 %) žádnou urážející zprávu nikdy nedostalo. Ti, kteří odpověděli v otázce č. 16 kladně, pokračovali v další otázce. Pokud se s nelibou zprávou někdy setkali, kolikrát to bylo. Žáci odpovídali různě. Po zprůměrování hodnocených výsledků vyšlo $187:45 = 4,15$ nelibých zpráv na jednoho žáka. Na následující otázku č. 18, „Komu jsi to oznámil (a)?“ se sešly tyto odpovědi: rodiči, kamarádovi a v poslední řadě nikomu. Rodičům se svěřilo 7 žáků (tj. 16 %), kamarádovi se svěřilo 5 žáků (tj. 11 %) a 23 žáků (tj. 73 %) se nesvěřilo nikomu. Toto hodnotím jako alarmující, žáci by si tyto informace neměli nechávat pro sebe, ale někomu se svěřit.

Otázka č. 19

Tato otázka zjišťovala, co si žáci myslí o člověku, který obtěžuje ostatní přes internet nebo mobilní telefon. Otázka byla polootevřená, žáci mohli vybrat uvedenou odpověď nebo uvést svou vlastní.

Graf 13: Kdo obtěžuje ostatní přes internet nebo mobilní telefon ⁴⁹

Otázka č. 20

Otázkou č. 20 „Líbila se ti přednáška realizovaná Policií ČR?“ bylo zjištěno, že z počtu 158 žáků se 155 žákům (tj. 98 %) realizovaná přednáška líbila. Zbývá 2 %, což

⁴⁹Vlastní zdroj.

tvořili 3 žáci, nebyli s přednáškou spokojeni. Jako důvod své nespokojenosti uvedli nesympatie k přednášejícímu.

Graf 14: Spokojenost s realizovanou přednáškou⁵⁰

6.5 Shrnutí dotazníkového šetření

Ve své bakalářské práci jsem především sledovala, jaký rozhled a povědomí mají žáci základních škol o pojmech slova šikana a kyberšikana a zda se jejich znalosti po přednáškách realizovaných Policií ČR zvýší. Cílem bylo zjistit, jestli tato policejní prevence, napomáhá zvyšovat povědomí žáků o šikaně a kyberšikaně aplikováním těchto preventivních přednášek. Dále práce odpověděla na několik dalších otázek, kde již byl výzkum pojat širěji, ale nebyl zaměřen do hloubky. Ke svému výzkumu jsem použila anonymní dotazník.

Jak vyplývá z dotazovaných otázek, a vypracovaných grafů, je zcela zřejmé, že přednášky realizované Policií ČR mají na žáky základních škol velmi pozitivní vliv, a hodnotím je jako velmi přínosné. Při vyhodnocování dotazníků se mi ověřila skutečnost, že je nesnadné vyhodnotit otevřenou otázku a proto s těmito odpověďmi pracuji jen tematicky a rámcově.

Z vyhodnoceného výzkumu vyplývají ještě další fakta. Výzkumu se účastnili jak dívky, tak chlapci, více žáků převládalo na druhém stupni základní školy a o 10 % více žáků pochází a bydlí ve městě. Každý žák má svůj mobilní telefon, který nejčastěji používá k volání, posílání SMS zpráv a poslechu hudby. Doma, na internetu tráví čas

⁵⁰Vlastní zdroj.

více jak polovina dotazovaných žáků, v průměru jednu hodinu denně. Nejčastěji internet využívají pro hraní her a komunikaci přes sociální sítě.

Zjistila jsem, že 70 % rodičů své potomky při práci na počítači kontroluje. Zhruba 30 % rodičů nemá ani zájem, ani přehled o tom, co dítě připojené na internet dělá.

ZÁVĚR

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku celospolečenského problému specifického druhu šikany a tou je tzv. kybernetická šikana neboli kyberšikana. Dalo by se konstatovat, že kyberšikana je specifickým způsobem šikany ovšem s tím, že útočník či útočníci využívají informačních a komunikačních prostředků jako jsou počítač či mobilní telefon. Žijeme v době, která je informačními a komunikačními prostředky výrazně ovlivňována. Všichni, bez rozdílu věku, postavení, schopností a zkušeností zpracováváme dennodenně ohromnou spoustu informací a je velice důležité, naučit se s nimi pracovat. Zvláště mladá generace nedokáže dostatečně „filtrvat“ podstatné od balastu a je tak velmi snadno manipulovatelná či zneužitelná. Musíme své děti naučit umět si v záplavě různých zpráv nacházet ty potřebné a jim přínosné a také je naučit smysluplně trávit volný čas, nejlépe vyrovnat čas strávený s moderní technikou a čas strávený v přírodě či jinak bez techniky. Počítač, internet, mobilní telefon, to jsou věci pro dnešního člověka již nepostradatelné. Zcela jistě je dobré, že děti, mládež i dospělí mají jednoduchý přístup k informacím, že si na internetu najdou téměř cokoliv. Riziko je pak skutečně především ve slově „Cokoliv“. Počet uživatelů z řad dětí a teenagerů rok od roku roste. Právě tato nejrizikovější skupina, přesouvá ochotně a bez výhrad významnou část svého sociálního života na internet. Dává tak všanc své elektronické, ale i fyzické soukromí všem. Dalším velkým nebezpečím je chybějící kontrola, ale i porozumění a znalosti dospělých, především rodičů. Rozvoj internetu, jeho využívání a nově se objevující aplikace, to vše internet vzdaluje starším uživatelům. Dospělí, kteří by měli na své děti dohlížet a samozřejmě i sami děti tak velmi podceňují možná rizika s kyberprostorem spojená.

Kyberšikana je zajímavé a velice aktuální téma, které se týká nás všech. My všichni jsme každodenními uživateli internetu a nebezpečí je reálné a všudypřítomné, a přesto podceňované. Podceňujeme jej všichni společně. Práce se snaží postihnout to nejdůležitější z této problematiky a to za pomoci odborných knih, textů a internetových zdrojů. Stěžejní částí je výzkum, který probíhal na prvním a druhém stupni českobudějovických základních škol. Bakalářská práce se snaží zjistit, zda a jak, policií realizované přednášky na základních školách ovlivňují dnešní mládež. Práce neopomíná ani skutečnost, že se touto oblastí osvěty zabývají, respektive začaly zabývat i další, především neziskové organizace. Jak vyplývá z výzkumu, realizované přednášky jsou potřebným přínosem pro dnešní mladou generaci a zvyšují tak povědomí žáků o problematice týkající se šikany a kyberšikany. Především poskytují informace

a pojmenovávají rizika. Přednášející při nich také radí jak se zachovat či postupovat, pokud se někdo stane terčem kyberšikany. Aplikovaný dotazník, respektive jeho výsledky díky respondentům vypověděl a to velmi jednoznačně, že úroveň znalostí dětí je v této oblasti nedostačující. Realizovaná přednáška pro mnohé naslouchající děti **poprvé** pojmenovala hrozící nebezpečí internetu a ukázala cestu jak jim předcházet a jak proti nim bojovat. Práce jednoznačně poskytla odpověď na potřebnost preventivních aktivit v této oblasti, besedy, přednášky a další aktivity s mladou generací jsou správným krokem a vlastně i jistou nutností.

Bakalářská práce odhalila i další potřebná místa kam podobné preventivní kroky směřovat. Další či souběžnou cílovou skupinou mohou být a musí být rodiče a pedagogové, není možné, aby měly děti před svými učiteli takovýto nebezpečný náskok v tak rizikové oblasti, jakou kyberprostor a jeho možné zneužití je.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární zdroje

1. BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. 1. vyd. Praha : ISV Nakladatelství, 2003. 197 s. ISBN 80-8664-208-9.
2. BLATNÍKOVÁ, Š. *Pachatelé komerčního sexuálního zneužívání dětí*. 1. vyd. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. 140 s. ISBN 978-80-7338-091-5.
3. BOURCET, S., GRAVILLONOVÁ, I. *Šikana ve škole, na ulici, doma: jak bránit své dítě: praktický průvodce pro rodiče, pedagogiky a vychovatele*. 1. vyd. Praha : Albatros, 2006. 71 s. ISBN 80-0001-552-8.
4. CAPPONI, V., NOVÁK, T. *Sám proti agresi*. 1. vyd. Praha : Grada, 1996. 123 s. ISBN 80-7169-253-0.
5. ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 2008. 150 s. ISBN 978-80-24722-07-8.
6. ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. 309 s. ISBN 80-8689-873-3.
7. GJURIČOVÁ, Š. a kol. *Podoby násilí v rodině*. 1. vyd. Praha : Vyšehrad, 2000. 101 s. ISBN 80-7021-416-3.
8. GRĚVNA, T., POLČÁK, R. *Kyberkriminalita a právo*. 1. vyd. Praha : Auditorium, 2008. 220 s. ISBN 978-80-9037-867-4.
9. HAŠKOVCOVÁ, H. *Manuál o násilí*. Brno : Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, 2004. 904 s. ISBN 978-80-87212-49-3.
10. JIROVSKÝ, V. *Kybernetická kriminalita*. Praha : Grada Publishing, 2007. 288 s. ISBN 978-80-247-1561-2.
11. KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. 1. vyd. Praha : Portál, 2001. 255 s. ISBN 80-7178-513-X.
12. KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. 1. vyd. Praha : Portál, 1997. 127 s. ISBN 80-7178-123-1.
13. KOLEKTIV AUTORŮ. *Kyberšikana a její prevence*. 1. vyd. Plzeň : Dragon Press, 2009. 108 s. ISBN 978-80-86961-78-1.
14. KOPECKÝ, K., KREJČÍ, V. *Rizika virtuální komunikace (příručka pro učitele)*. 1. vyd. Praha : Grafico, 2010. 35 s. ISBN 978-80-254-7866-0.

15. MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 2009. 152 s. ISBN 978-80-247-2310-5.
16. MATĚJKA, M. *Počítačová kriminalita*. 1. vyd. Praha : Computer Press, 2002. 106 s. ISBN 80-7226-419-2.
17. ROGERS, V. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. 1. vyd. Praha : Portál, 2011. 97 s. ISBN 978-80-7367-984-2.
18. ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. 1. vyd. Praha : Portál, 1995. 95 s. ISBN 80-7178-049-9.
19. SPOUSTOVÁ, I., VOŇKOVÁ, J. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2. přeprac. vyd. Praha : proFem, 2008. 244 s. ISBN 978-80-903626-7-3.
20. WIENER, N. *Kybernetika a společnost*. Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1963. 216 s. ISBN 99-0001-998-X.

Legislativní dokumenty

1. Česko. Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů.
2. Česko. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
3. Česko. Důvodová zpráva k zákonu č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, ve znění pozdějších předpisů.
4. Úmluva Rady Evropy o počítačové kriminalitě.

Elektronické zdroje

1. *Analýza současného stavu a trendů vývoje trestné činnosti na úseku informačních technologií a internetu včetně návrhu řešení* [online]. [cit. 2011-11-25]. Praha : Ministerstvo vnitra. 52 s. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2006/informacni.pdf>>.
2. *E-Bezpeci.cz : informace o projektu* [online]. [cit. 2011-11-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.e-bezpeci.cz/index.php/o-projektu/oprojektu>>.
3. GRÉGR, V. *Evropská policejní spolupráce v rámci Europolu. Institut pro evropskou politiku EUROPEUM* [online]., Vyd. 13. 7. 2001 [cit. 2011-11-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.europeum.org/cz/integrace/31-integrace--9/744-evropska-policejni-spoluprace-v-ramci-europolu>>.
4. HINDUJA, S., PATCHIN, J. *Bullying Beyond the Schoolyard: Preventing and Responding to cyberbullying* [online]. [cit. 2012-04-18]. Corwin Press, 1. edition. 272 s. ISBN 978-1412966894. Dostupný z WWW: <<http://www.corwinpress.com/Detail.asp?cid=1412966894>>.

<http://www.amazon.com/Bullying-Schoolyard-Preventing-Cyberbullying/dp/1412966892/ref=ed_oe_p>.

5. *Saferinternet.cz: o nás* [online]. [cit. 2011-11-25] Dostupný z WWW: <<http://www.saferinternet.cz/o-nas>>.

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Pohlaví respondentů

Graf 2: Počet dívek a chlapců navštěvovaných škol

Graf 3: Stupně na ZŠ

Graf 4: Místo bydliště respondentů

Graf 5: Zobrazení povědomí žáků o významu slova šikana před realizovanou přednáškou Policií ČR

Graf 6: Zobrazení povědomí žáků o významu slova šikana po realizované přednášce Policií ČR

Graf 7: Zobrazení povědomí žáků o významu slova kyberšikana před realizovanou přednáškou Policií ČR

Graf 8: Zobrazení povědomí žáků o významu slova kyberšikana po realizované přednášce Policií ČR

Graf 9: Četnost používání počítače

Graf 10: Čas strávený na počítači

Graf 11: Zájem rodičů o práci žáků na počítači

Graf 12: Četnost aktivit žáků na internetu

Graf 13: Kdo obtěžuje ostatní přes internet nebo mobilní telefon

Graf 14: Spokojenost s realizovanou přednáškou

PŘÍLOHY

Příloha 1: Dotazník I, Před realizovanou přednáškou Policií ČR

Příloha 2: Dotazník II, Po realizované přednášce Policií ČR

Příloha č. 1: Dotazník I

1. Jsem:

- a) Dívka
- b) Chlapec

2. Můj věk?

- a) I. stupeň ZŠ
- b) II. stupeň ZŠ
- c) Střední škola

3. Kde bydlím?

- a) Ve městě
- b) Na vesnici

4. Víš, co znamená slovo šikana?

- a) Ano
- b) Ne

5. Pokud ano, uveď příklad:

.....

6. Víš, co znamená slovo kyberšikana?

- a) Ano
- b) Ne

7. Pokud ano, uveď příklad:

.....

Příloha č. 2: Dotazník II

1. Jsem:

- a) Dívka
- b) Chlapec

2. Můj věk?

- a) I. stupeň ZŠ
- b) II. stupeň ZŠ
- c) Střední škola

3. Kde bydlím?

- a) Ve městě
- b) Na vesnici

4. Víš, co znamená slovo šikana?

- a) Ano
- b) Ne

5. Pokud ano, uveď příklad:

.....

6. Víš, co znamená slovo kyberšikana?

- a) Ano
- b) Ne

7. Pokud ano, uveď příklad:

.....

8. Vlastníš mobilní telefon?

- a) Ano
- b) Ne

9. K čemu mobilní telefon nejvíce využíváš?

.....

10. Jak často používáš počítač?

- a) Denně – téměř každý den
- b) Často – alespoň 2x týdně
- c) Občas – alespoň 2x za měsíc
- d) Málo – méně než 2x za měsíc

11. Kolik času vždy v průměru na počítači strávíš?

- a) 1 hodinu
- b) 2 – 3 hodiny
- c) více hodin, uveď průměrně kolik.....

12.Kde všude máš k internetu přístup?

.....

13.Zajímají se rodiče o to, co na počítači děláš?

- a) Ano
- b) Ne

14.Co obvykle děláš, pokud jsi na PC online?

- a) Čtení a odesílání e-mailů
- b) Hraní her
- c) Prohlížení videa
- d) Prohlížení webových stránek
- e) Návštěva sociálních sítí jako je Facebook
- f) Chatování
- g) Využívání ICQ, Skype
- h) Posílání SMS, MMS

15.Říkal ti někdy někdo o nebezpečí na internetu? Pokud ano, kdo to byl?

- a) Ano
- b) Ne

16.Už se ti stalo, že jsi dostal (a) od někoho zprávu, která se ti nelíbila, urážela tě, nebo ti byla nějakým způsobem nepříjemná?

- a) Ano
- b) Ne

17.Pokud ano, tak kolikrát?.....

18.Komu jsi to oznámil (a)?

- a) Učiteli
- b) Rodiči
- c) Kamarádovi
- d) Policii ČR
- e) Nikomu

19.Kdo je podle tebe člověk, který obtěžuje ostatní přes internet nebo mobilní telefon?

- a) člověk, kterému se dostatečně nevěnovali rodiče
- b) člověk, který nemá žádné kamarády
- c) člověk, který tráví všechnen čas na internetu
- d) jiný (uveď příklad).....

20.Líbila se ti přednáška realizovaná Policií ČR?

- a) Ano
- b) Ne, nelíbila se mi, protože.....